

Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation

Årgång 2011:
8 mars–12 april 2012

© Svenska barnboksinstitutet (Sbi)
Odengatan 61, 113 22 STOCKHOLM
tel 08–54 54 20 50
e-post: info@sbi.kb.se
www.sbi.kb.se
Får citeras om källan anges.

ISSN 1652-5566

Svenska barnboksinstitutets översikt – inget kvalitetsurval

Ambitionen med Svenska barnboksinstitutets Bokprovning är inte att ge en definitiv bild av utgivningen, inte heller att ge definitiva svar på alla de intressanta frågeställningar som en mycket omfattande läsning ger vid handen. Inte heller har, förutom vad gäller de statistiska uppgifterna, kartläggningen vetenskapliga anspråk. Förhoppningsvis kan kommande forskningsprojekt undersöka och definiera avgörande förändringar inom barn- och ungdomsboksutgivningen på flera olika områden med stöd av Svenska barnboksinstitutets Bokprovning. De böcker som omtalas i översikten är inte mer kvalitativa eller mer konstnärliga än böcker som inte omnämns. Översikten utgör därför inget generellt kvalitetsurval. Samtliga uppgifter gällande omnämnda böcker, inklusive förlag och eventuell översättare, finns i den avslutande litteraturförteckningen.

Svenska barnboksinstitutets utställning visar hela utgivningen

Hela den samlade utgivningen av barn- och ungdomsböcker i Sverige utgivna 2011 exponeras i Svenska barnboksinstitutets bibliotek från den 8 mars till och med den 12 april. Böckerna är i stort grupperade såsom denna dokumentation är disponerad. Utställningen ger den intresserade en unik möjlighet att även se böcker som säljs på varuhus och via andra försäljningskanaler än bokhandlar och som sällan finns på biblioteken.

Begreppsförklaring

Sbi använder tio huvudkategorier för att dela in den barnlitterära utgivningen. De är:

- Bilderböcker
- Kapitelböcker
- Mellanåldersböcker
- Ungdomsböcker
- Faktaböcker
- Poesi
- Sagor
- Samlingar
- Sångböcker
- Dramatik

Huvudkategorierna är en blandning av genre- form- och åldersindelning enligt följande:

Bilderböcker vänder sig oftast till barn upp till sex år. Minst hälften av en bilderbok utgörs av illustrationer, som är jämnt fördelade. Vissa bilderböcker är emellertid åldersöverskridande.

Kapitelböcker utgör litteratur för åldern sex och nio år och är oftast rikt illustrerade textböcker.

Mellanåldersböcker vänder sig till barn och ungdomar mellan ungefär nio och tolv år. I andra sammanhang kan mellanåldersböcker kallas slukarböcker.

Ungdomsböckernas målgrupp börjar vid cirka tolv år och fortsätter upp till vuxenromanerna. Gränsen mellan ungdomsroman och vuxenroman blir allt svårare att dra, en för läsarna förmodligen god utveckling. För att hitta de ungdomsböcker som vänder sig till de äldre ungdomarna har en underkategori införts, Unga vuxna.

Läs mer om att hitta barn- och ungdomsböcker med hjälp av ämnesord och genre på s. 22.

Innehållsförteckning

Trender och tendenser

Sammanfattning	5
Ungdomsböcker	7
Flickornas och kvinnornas år	7
En förändrad pojkskildring?	7
Flickors och pojkars våld	8
Berättartekniker och perspektiv	8
Fattig och rik: stora sociala skillnader	9
Brist på globala utblickar	9
Humor	9
Kapitelböcker och mellanåldersböcker	9
Ensidigt valda miljöer	9
Många bokserier, många klubbnamn	10
Slavar och barnhemsbarn	10
Humor	11
Magisk realism, saga, fantasy	11
Deckaren i ny och gammal skepnad?	12
Bilderböcker	12
Åldersöverskridande, existentiella och filosofiska bilderböcker	12
Kvinnliga bilderboksskapare och de konstnärliga uttrycken	13
Nostalgi och retro	13
Skildringar av andra kulturer och mångfald	13
Småbarnsbilderböcker	14
Tecknade serier	14
De långa mangaseriernas tid är förbi	14
Kvinnliga serietecknare och flickor i huvudrollerna	15
Gammalt ges ut på nytt	15
Faktaböcker	16
Faktaboken – bred, stor och krympande	16
E-böcker och appar	17
Källor	17
Litteraturlista	17
Ämnesord och sökning i ELSA	22

Statistikbilaga (tabeller och diagram)

Totala utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2011	25
Svenska och översatta titlar	26
Förstaupplagor	28
Översättningar	30
Återutgivning	31
Utgivningen fördelad på förlag	32
Upphovspersonernas kön i förstaupplagor	33
Huvudpersonernas kön i förstaupplagor	34

Svenska barnboksinstitutets Bokprovning

Barn- och ungdomsboksutgivningen i Sverige 2011 – trender, tendenser och statistik

År 2011 utkom totalt 1747 barn- och ungdomsböcker i Sverige, vilket är en ökning med 84 titlar (5,1 %) jämfört med 2010 då det utkom 1663 böcker. Den negativa utvecklingen sedan 2009 är därmed bruten. Av årets utgivna böcker är 937 titlar svenska och 810 översättningar, vilket innebär att de svenska böckerna för andra året i rad är fler än de översatta. Bland översättningspråken dominerar fortfarande engelskan starkt (64 %). Bilderböckerna, kapitelböckerna och ungdomsböckerna var de kategorier där ökningen var störst i förhållande till föregående år, och dessa tre kategorier är också de som totalt sett har ökat mest i antalet titlar under 2000-talet. Faktaböcker och tecknade serier är kategorier som har gått upp och ner under 2000-talet och som nu åter minskar. Det ges ut fortsatt få diktsamlingar, sångböcker och dramatik. Statistiken bygger på det antal böcker som inkommit till Svenska barnboksinstitutet senast den 28 februari 2012.

Det var flickornas och kvinnornas år 2011, särskilt när det gäller svenska ungdomsböcker, men även när det gäller bilderböcker och tecknade serier. Vi tycks vara inne i ett generationsskifte där unga, kvinnliga författare, bilderbokskonstnärer och serietecknare publicerar verk med flickor som huvudpersoner och strävar efter att skildra flickans och den unga kvinnans erfarenheter. Det ökade antalet flickor i ungdomslitteraturen är möjligen en anpassning till marknaden och det faktum att pojkar läser mindre. Frågan är om detta på sikt kommer att påverka mängden läsande pojkar. Som studier har visat tenderar pojkar att vilja läsa om andra pojkar.

Bland alla de motiv och teman som tas upp i ungdomsboken finns många skildringar av flickors och unga kvinnors sexualitet, lust, längtan och begär, gestaltade utifrån dem själva och deras upplevelser. Kriminalitet, slagsmål, mord och dråp förekommer även i flera av 2011 års ungdomsböcker. Såväl pojkar som flickor kan vara förövare och offer, men flickor antar allt mer sällan en traditionell offerroll. Aningen nytt i utgivningen 2011 är också att det finns ett antal ungdomsböcker som skildrar det problemfyllda tonårslivet med ett humoristiskt anslag.

Intressant är att flera av de debuterande kvinnliga ungdomsboksförfattarna tillför något nytt till ungdomsboken stilmässigt och språkligt. De berättar associativt, drömskt och poetiskt genom att bryta upp språk och orsakssammanhang. Även inom bilderboksutgivningen utmärker sig den nya generationen yngre, kvinnliga bilderbokskonstnärer och för in nya stilinfluenser.

En annan övergripande observation är att spannet i skildringen av sociala villkor tycks vidgas. I ungdomsboken skildras hemlöshet, uteliggare och djupa klasskillnader å ena sidan, exklusiva vanor, märkeskläder samt materiell och kulturell överklass å den andra. Denna trend finns även i kapitel- och mellanåldersböckerna, men där är barnen inte hemlösa utan slavar. Möjligen är det ökade gapet mellan rik och fattig i barn- och ungdomslitteraturen ett tecken i tiden som kan kopplas till ökade klyftor i samhället.

Inte bara det faktum att de svenska originalen är fler än översättningarna pekar på att barn- och ungdomslitteraturen blir mer nationell. Världen utanför Europa och USA är sällan närvarande. I de svenska kapitel-, mellanålders- och ungdomsböckerna väljer författarna i hög grad att förlägga handlingen till Sverige. Något fler skildringar av andra miljöer och länder finns i bilderböckerna och böcker med sagor, men även här dominerar skildringar av vit medelklass.

Över lag gäller att tidigare starka genrer är fortsatt starka, med undantag för mangan som stod för nästan hela utgivningspuckeln runt 2006–2008. Mangautgivningen har minskat åtskilligt de senaste åren och förlagen tycks nu i princip ha lämnat de långa pocketboksserierna.

Nytt inom e-boksutgivningen är att det under 2011 utkom en så kallad enhanced book, på svenska e-bok+ eller e-bok extra, en digital multimedieversion av den tryckta boken. Vi fick också det troligen första exemplet på användande av Augmented Reality (AR), förstärkt eller förhöjd verklighet, i en svensk barn- och ungdomsbok. Sannolikt kommer vi att se mer av detta.

Ungdomsböcker och böcker för unga vuxna

Flickornas och kvinnornas år

2011 var flickornas och kvinnornas år, särskilt när det gäller svenska ungdomsböcker och böcker för unga vuxna. Detta gäller såväl berättelsernas innehåll, uttryck och budskap som mätbara faktorer som författares och huvudpersoners kön. Inom denna litteraturkategori finns fler än dubbelt så många kvinnliga än manliga författare och dubbelt så många flickor än pojkar när det gäller huvudpersonernas kön. Bland alla de motiv och teman som tas upp finns många skildringar av flickors och unga kvinnors sexualitet, lust, längtan och begär, gestaltade utifrån dem själva och deras perspektiv. Flera av de kvinnliga författarna är debutanter och tillhör alla en ny generation yngre författare. Några exempel är Sara Ohlsson, Sara Bergmark Elfgren, Sanne Näsling och Moa Eriksson Sandberg. Det är över huvud taget många debuterande författare i ungdomsbok-utgivningen.

I Sara Ohlssons debutroman *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag* finns jagberättaren Olivia som inte går in i en offerroll bara för att hon har blivit ratad. Humoristiskt beskriver Sara Ohlsson hur Olivia tar för sig av vänner och pojkar på ett sätt som snarare för tankarna till hur pojkar ofta schablonmässigt har beskrivits. Jessica Schiefauers idéroman *Pojkarna* laborerar med flickors och pojkars olika roller genom att låta de tre huvudpersonerna, alla flickor, förvandla sig till pojkar på nätterna. Därmed synliggör Schiefauer de olika villkor som flickor respektive pojkar växer upp under. Som pojkar kan flickorna regera världen – om än vare sig moraliskt eller legalt. Det slutna flickrummet ställs mot pojkarnas uteliv i skog och stad. Liksom i flera andra aktuella ungdomsromaner är kärleken här inte bunden till sexuell läggning.

I fantasythrillern *Cirkeln*, även den en debutbok, av Sara Bergmark Elfgren och Mats Strandberg, finns sju flickor, häxor, som får i uppdrag att tillsammans bemästra ondskan. Bara om de håller ihop får de förmåga att gå vidare. I än högre grad än i *Pojkarna* används i *Cirkeln* magi och övernaturlighet i en i övrigt helt alldaglig vardag. I bokens flickkollektiv finns en flicka som har stor sexuell aptit utan att det fördöms. Också i Sanne Näslings *Kapitulera omedelbart eller dö* står flickorna i centrum. Det täta paret Mary och Lovely går i nian och är utpräglad intellektuella. Författaren skildrar en sexdebut från huvudpersonen Marys perspektiv och liksom i *Pojkarna*, där också en sexdebut skildras, görs inga normativa värderingar av den sexuella identiteten. Flickor som sexdebuterar och beskrivningar av sexdebuten ur en flickas upplevelseperspektiv är över huvud taget vanligt i 2011 års utgivning. Förutom i de redan nämnda böckerna skildras flickors sexdebuter i *Söta pojkar är bara på låtsas* av Moa Eriksson Sandberg, Candace Bushnells *Sommar i New York*, Jenny Downhams *Älskar - batar* samt Katerina Janouchs *Amandas bok* och *Jonnas bok*.

De senaste årens bokprovningstatistik visar att det är allt fler kvinnor som skriver ungdomsromaner i Sverige och att allt fler ungdomsböcker skrivna av kvinnor blir översatta. Om man ser till huvudgestalternas kön har fördelningen mellan pojkar och flickor under flera år varit ganska jämn i den svenska utgivningen. 2011 däremot var dubbelt så många flickor som pojkar huvudpersoner i den svenska utgivningen. Nästan lika stort dominerade flickorna i de översatta ungdomsromanerna, vilket däremot är en tendens som har stått sig i flera år.

En förändrad pojkskildring?

Flickornas och kvinnornas dominans är intressant mot bakgrund av att flera forskare har konstaterat att ungdomsboken under 1980- och 1990-talen dominerades av manliga författare som ofta skrev om pojkar. Under dessa decennier skildrade författare som Per Nilsson, Peter Pohl och Ulf Stark mjukare manliga huvudpersoner och fick läsaren att fundera kring pojkars och flickors könsidentiteter. Under 2000-talet kan denna ”nya” manlighet sägas ha utvecklats vad gäller skildringen av pojkar och unga män där de i allt högre grad gestaltas som eftertänksamma och existentiellt grubblande (Joosen & Vloeberghs 2006). I 2011 års utgivning är det inte ovanligt att dessa pojkar skildras av en kvinnlig författare. Det gäller exempelvis Cilla Naumanns *62 dagar*,

Johanna Nilssons *Lilla Darling*, Annelis Johanssons *Andas samma rytm som du*, Anna Knutssons och Ann-Christine Magnussons *Hur svårt kan de va?*, Viveka Sjögrens *I den tysta minuten mellan* och Pernilla Glasers *Under trottoaren*.

Parallellt med denna utveckling fanns under 1980- och 1990-talen emellertid ungdomsböcker av manliga författare med pojkar i huvudrollen som fokuserade svåra problem och ofta var omotiverat våldsamma (Svenska barnboksinstitutet 1995), ett spår som också dröjer sig kvar i 2011 års utgivning, men med delvis nya förtecken. Vissa av dessa författare skildrar starka, aggressiva och våldsamma pojkar för att låta dem undersöka tidigare förväntade manliga uttryck och själva ompröva och utveckla alternativa förhållningssätt och beteenden. Ett par exempel på detta är Mats Berggrens *Språkresan* och Peter Barlachs *Fifteen love*.

Flickors och pojkars våld

Kriminalitet, slagsmål, och även mord och dråp – skildrade av både män och kvinnor – förekommer i flera av 2011 års ungdomsböcker. Såväl pojkar som flickor är förövare samtidigt som de också är offer, även om flickor allt mer sällan antar eller ges en traditionell offerroll. I den från engelskan översatta *Splitter* av Charles Benoit berättas hårdkokt om våld i skolmiljö. I Martin Jerns *Affektion* gestaltas 16-åriga Kate som lever sitt liv i kriminella miljöer bland droger och våld. Redan som tolvåring dödar hon en jämnårig kamrat. I Peter Barlachs *Fifteen love* diskuteras och skildras våld. Offren är pojkar, flickor och även djur. Föräldrars våld, en kvinna som slår en man, beskrivs i *Andas samma rytm som du* av Annelis Johansson. I Mats Berggrens *Språkresan* utvecklar den blyge huvudpersonen en våldsbenägenhet och hans specialitet blir att använda skallen som slagträ. Han stimuleras av att träna sin kropp och av att slåss, men tvingas tänka om och ändra sitt beteende sedan han nästan slagit ihjäl en annan pojke.

Gångbråk, etnicitet och klassmotsättningar finns i Johanna Nilssons *Lilla Darling*. Villagänget från ena sidan järnvägen och höghusgänget från den andra sidan samlas för att ”göra upp”. Även här utvecklar en vanligtvis lugn och tyst pojke, Jerry, ett våldsamt beteende eftersom det visar sig att han är bra på att slåss och även här väntar den fullständiga katastrofen. I Jessica Schiefauers *Pojkarna* går våldet så långt att en av de kvinnliga huvudpersonerna, i en pojkes skepnad, sparkar ihjäl en pojke som håller på att våldta en flicka. En av pojkarna i Anna Knutssons och Ann-Christine Magnussons *Hur svårt kan de va?* utsätts för grov och brutal mobbning av sina klasskamrater. Här skildras också en förförelseakt med traditionellt omvända roller; en äldre flicka tar kommandot och tvingar till sig ett samlag med en yngre, kraftigt berusad pojke.

Berättartekniker och perspektiv

Flera av de debuterande yngre kvinnliga ungdomsboksförfattarna berättar associativt, drömskt och poetiskt genom att bryta upp språk och orsakssammanhang i en stil som tillför ungdomsboken något nytt. Exempel är Ester Roxberg med *Antiloper*, Isabella Nilsson med *Verklighetsprojektet*, Malin Isaksson med *Isnätterna* och Sanne Näsling med *Kapitulera omedelbart eller dö*. Här gestaltas unga kvinnor på tröskeln till vuxenlivet som intellektuella och existentiellt grubblande. Sanne Näslings *Kapitulera omedelbart eller dö* behandlar identiteten och vuxenblivandet med humor och även här har språkets stil och form stor betydelse. Styckena är korta och fragmentariska med en blandning av svenska och engelska ord.

I flera böcker skildrar författaren händelser och personer ur olika perspektiv för att visa att saker och ting inte alltid är vad de ser ut att vara eller för att skildra ett perspektivskifte. Detta förekommer i exempelvis Katarina von Bredows *Flyga högt*, Anna Knutssons och Ann-Christine Magnussons *Hur svårt kan de va?* och Anette Eggerts *Kan vi inte bara låtsas som om ingenting har hänt?* I den sistnämnda skildras huvudpersonen Millie som tioåring och 16-åring. Som tioåring valde hon bort livet i häststallet för att sälla sig till det populära gänget i skolan och mobba en av flickorna i klassen. Boken skildrar hennes identitetsutveckling och omprövning av sitt handlande. Måns Gahrton skildrar en livsavgörande händelse genom en sexårig pojkes och en 16-årig flickas

ögon i *Hej och tack för ingenting*. Genom mötet med den lille pojken får flickan en helt ny syn på sin livssituation. Ingrid Olssons *Jag vill bara att du gillar mig* beskriver å sin sida flera elevers parallella upplevelser i en gymnasieklass.

Fattig och rik: stora sociala skillnader

Spannet när det gäller sociala villkor är stort i årets ungdomsböcker. Pernilla Glaser skildrar hemlöshet, fattigdom, våld i hemmet och våld mellan utsatta ur tre personers perspektiv i *Under trottoaren*. Hemlösa och utsatta i Stockholms värsta miljöer är också ungdomarna i Åsa Anderberg Strollos *Hoppas*. En engelsk och en amerikansk ungdomsroman skildrar djupa klassklyftor i boende och levnadsvanor; Jenny Downhams *Älskar - batar* och tidigare nämnda *Splitter* av Charles Benoit. Niklas Krog berättar om olika livsmiljöer i serien om två basketspelande ungdomar från två helt olika bostadsområden i Stockholm; 2011 utkom *Turk & Ayla: sista skottet*. En bok som skildrar exklusiva vanor och bruk av märkeskläder är *Kär i kärleken* av Lina Forss. Skildringar av materiell eller kulturell amerikansk övre medelklass finns även i *Mitt perfekta liv* av Sarah Dessen, *Sommar i New York* av Candace Bushnell och *Jagad* av Meg Cabot.

Brist på globala utblickar

Världen utanför Europa och USA är sällan närvarande i den samtida svenska ungdomslitteraturen. Några undantag är författare som Siv Widerberg, Christina Wahldén och Monica Zak. I *Den långa sömnen* av Siv Widerberg finns flyktingpojken Ramijr som upplevt våld och förödelse i sitt hemland. Om systrarna och flyktingarna Ombeni och Maua handlar Christina Wahldéns *Min systers dotter har många pappor*, som också fångar det våldsamma och kaotiska läget i Kongo och unga flyktingars situation i Sverige. Wahldén utkom 2011 även med *Om ni bara visste*, som handlar om en somalisk kvinnas tillvaro i Sverige. Samtliga böcker påminner läsaren om de krig som pågår runt om i världen, men handlingen utspelas i Sverige. Monica Zak återkommer till gatubarnet Alex i *Säg Alex, bara Alex*. Gatupojken i Honduras bildar här familj och flyttar till ett fast jobb på en bananplantage för att kanske lämna sitt gamla liv med droger, prostitution och hemlöshet. Bland de översatta titlarna finns Andy Mulligans thriller *Box 101: ett fynd. En gåta. En livsfarlig jakt* som handlar om ett gäng pojkar som sorterar skräp på en soptipp i Manila i Filippinerna.

Humor

Intressant och kanske aningen nytt i utgivningen 2011 är att det också finns ett antal ungdomsböcker som skildrar det problemfyllda tonårslivet med ett humoristiskt anslag. Här kan nämnas Emmy Abrahamsons *Min pappa är snäll och min mamma är utlänning*, med förvecklingar, självironi och drastiskt språk. *Den andre Will Grayson* av John Green och David Levithan bygger också till stor del på förvecklingar, missförstånd och språkliga fyndigheter. I Sara Ohlssons debutroman *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag* fångas sviken kärlek med ironi och sorglustiga detaljer. I *Verklighetsprojektet* av Isabella Nilsson gestaltas med absurd humor och språklig experimentlusta en sökande ung kvinna på tröskeln till vuxenlivet. Vardagsrealism blandas med mer fantasifulla inslag i form av djurgestalter och förmänskligade ting som kan föra samtal med varandra.

Kapitelböcker och mellanåldersböcker

Ensidigt valda miljöer

Kategorierna kapitel- och mellanåldersböcker är stora såväl i utgivningsvolym som i ämnesmässig spännvidd, men när det gäller valet av miljöer är variationen inte lika stor. Skolan är den överlägset vanligaste miljön i båda litteraturkategorierna. Berättelser om yngre skolbarn är ofta på temat hemlig kärlek, inte sällan ur ett pojksperspektiv. I Marie Oskarssons *Fråga chans* är det

andraklassaren Jack som inte törs fråga Emilia om just chans, utan drar sig istället undan.

Kalsongkatastrofen av Ingelin Angerborn är berättelsen om Viking som vill ge sin utvalda en extra fin julklapp i skolan. Dessvärre blir paketen förväxlade och hon får ett par kalsonger i stället.

De svenska författarna av kapitel- och mellanåldersböcker väljer att förlägga handlingen till Sverige, framförallt till Stockholm, eller till någon semesterort utomlands. Håkan Jaenssons *Svindelmannen och jag* har så detaljerad miljöskildring att enskilda hus kan identifieras i trakterna kring Medborgarplatsen på Södermalm i Stockholm. Miljöskildringarna är annars relativt allmänt hållna i kapitel- och mellanåldersböckerna. Om utblickarna utanför västvärlden är sparsamma i ungdomslitteraturen 2011 är de så gott som obefintliga i kapitel- och mellanåldersböckerna. Den enda svenska bok med en genuin utomeuropeisk miljö är, så vitt Svenska barnboksinstitutet funnit, en nyutgåva av Janne Lundströms sagosamling från Västafrika, *Pumpen som födde ett föl: dilemma-sagor från Västafrika*, utgiven första gången 1996. När det gäller översatta böcker är handlingen främst förlagd till USA och Storbritannien. Den tyska författaren Cornelia Funke har exempelvis valt en engelsk internatskola som miljö i sin bok *Spökriddaren och hans väpnare*.

Många bokserier, många klubbnamn

Både kapitelböcker och mellanåldersböcker ingår ofta som delar i kortare eller längre bokserier, vilket är ett sätt att strukturera utgivningen som har anor långt tillbaka i barn- och ungdomsboksutgivningen. Nu gäller det särskilt böckerna för de yngre barnen där mer än hälften handlar om huvudpersoner som förekommer i fler än två böcker. Bland Börja läsa-böckerna är bokserier särskilt vanliga.

Långserieböckerna har ofta flera huvudpersoner och av båda könen. Mest kända av långseriernas radarpar är kanske Lasse och Maja i Martin Widmarks deckarserie. Årets bok, *Simborgarmysteriet*, är nummer 21 i ordningen. Ingelin Angerborns Klant & Kompani-böcker handlar om två pojkar och en flicka som har en klubb tillsammans där syftet är att medlemmarna ska försöka sluta vara så klantiga, vilket ofta misslyckas. Den senaste delen i Angerborns bokserie är den tidigare nämnda *Kalsongkatastrofen*. Klubbar, föreningar, detektivbyråer och liknande sammanslutningar som barnen själva skapat är över huvud taget vanliga i denna typ av böcker. Ofta utgör klubbnamnet också namnet på bokserien, som ovan nämnda LasseMajas detektivbyrå och Klant & Kompani. Ytterligare exempel är Peter Arrhenius tredje bok om sammanslutningen FFGG (Föreningen För Goda Gärningar), *Marko-polos kärlekskaruseller*, Susanne MacFies *Fallet med den gåtfulla damen* och *Fallet med de gyllene medaljerna* som utgör femte och sjätte delen om Hemliga klubben samt Inger Frimanssons *Rida på Golden* och *Rädda Rabalder* om Kona-klubben.

Slavar och barnhemsbarn

Liksom i ungdomsböckerna finns sociala skillnader beskrivna i kapitel- och mellanåldersböckerna, men här är barnen slavar i stället för uteliggare. I kapitel- och mellanåldersböckerna finns flera bokserier inom genren fantasy som skildrar slaveri och i flera fall är det barnen som är slavar. Martin Widmarks trilogi Tyko Flores äventyr, *Den dansande djävulen*, *Fyrtornet i Son-Li* och *Polyhymnias guld*, handlar om 13-åriga Tyko som i första delen arbetar i en silvergruva som slav. Även Sol i Jo Salmsons bokserie Häxfolket hör till en grupp barn som blivit bortförda som slavar. Tre delar utkom 2011, *De stulna barnen*, *Fly Sol, fly!* och *Magiska krafter*. Bland de översatta böckerna finns Roderick Gordons och Brian Williams bokserie Tunnlår, där en pojke ger sig ner i underjorden för att befria sin pappa som är slav hos det underjordiska folket Styx. Den fjärde delen, *Nära*, utkom 2011.

I kapitel- och mellanåldersböckerna finns också en tradition av att skildra barnhemsbarn, men skildringarna präglas nu sällan av socialt patos. I Eva Ibbotsons *Jätten på Jämreborg* är det visserligen synd om barnhemspojken, men på ett mer humoristiskt sätt. I Martin Olczaks äventyrsserie Jakten på Jack, varav de första delarna *Trolldom i Gamla stan* och *Vålnader på Vasaskeppet* utkom 2011, är barnhemsmotivet främst utgångspunkt för den egentliga gåtan och äventyret.

Humor

Det är tydligt att författare och förlag menar att yngre barn ska ha roligt när de läser. Kapitelböcker och mellanåldersböcker präglas i hög grad av komiska förvecklingar och en skämtsamt berättartton. Som exempel kan nämnas Lotta Olssons *Konstiga djur*, Anna Ehrings *Kickflippers och farligheter*, Annalena Hedmans *Den skräckslagne stekelsamlaren*, Märten Melins *Förvandlad*, Per Nilssons *En ängel har landat: februari*, Emma Adbåges *Jag är jag*, Mikael Engströms *Frankensteins katt* samt Andy Stantons *Herr Grums och kakmiljonären* och *Herr Grums och trollberget*. Frida Nilssons *Ryska kyssen: och den fasansfulla brännaren* är en superhjalteparodi som arbetar med brutala skildringar och ett komiskt anslag. En kallhamrad, djupt sviken hund, Sven, blir elak superhjalte och ger sig på oskyldiga, för att slutligen besegras.

Även föräldrar som inte riktigt förmår ta sitt ansvar betraktas av sina barn med en milt överseende humor, för att inte tala om far- och morföräldrar som har kastat alla hämningar. Det gäller exempelvis Iris motorcykelburna farmor i Elin Lindells *Iris Karlssons värsta sommar*. Som nybliven änka ger hon sig ut på en helt planlös eskapad med barnbarnet i motorcykelns sidovagn.

I deckare och rysare för åldersgruppen anas att humor prioriteras framför spänningsskapande element i handlingen. Exempel inom denna genre är Dan Höjers böcker om Cirkusdeckarna, *Cirkusdeckarna och fjällmysteriet* och *Cirkusdeckarna och medeltidsmysteriet* samt Michael Lawrences *Unge Dracula*.

Magisk realism, saga, fantasy

Traditionella rysare och spökhistorier är fortsatt en populär genre. Ingelin Angerborns *Rum 213* utspelas på ett sommarkollo där det spökar i ett av rummen. Cornelia Funke berättar om hämndlystna riddarvålnader som dyker upp på en internatskola i Salisbury i *Spökeriddaren och hans väpnare*. Handlingen i Märten Melins *Förvandlad* utspelas också på en internatskola där alla elever har övernaturliga egenskaper.

Inom genren magisk realism är den magiska hjälparen som dyker upp mitt i vardagen ett återkommande fenomen i mellanåldersböckerna. I Per Nilssons andra bok om Extra, *En ängel har landat: februari*, ingriper ängeln Extra relativt brutalt i klassens konflikter. I *Fabian och karamellbäxan* av Maud Mangold visar sig kvinnan i den nyöppnade karamellbutiken vara en häxa. Med hjälp av sina hemkokta karameller förändrar hon människors sinnelag och förhindrar att träden i parken fälls och ger huvudpersonen Fabian kraft att stå emot sin pappas krav på honom.

Ibland har den magiska hjälparen ett helt hus med sig. I Cecilia Davidssons *Huset i dimman* har Vilke och hans föräldrar flyttat till Vaxholm. Vilke har svårt att få nya kamrater och han blir vän med en gammal man som äger en antikaffär. När han så småningom vill visa affären för sina föräldrar visar det sig att den upphörde på 1920-talet. En liknande historia berättas i *Det gömda huset* av Vanja Persson. I *Pensionat Vidablicks gåta* av Katarina Genar träffar Saga en magisk katt som leder henne till ett förfallet pensionat.

Fantasy är fortsatt en stor genre för mellanåldern och här liksom i ungdomsboken ser vi ett stort antal berättelser om häxor. Merparten är översättningar, men ett antal svenska original har kommit under året. Martin Widmarks ovan nämnda trilogi Tyko Flores äventyr är ett exempel. Li Widmark debuterar med *Slottets förbannelse*, en spökhistoria med dramatiska tidsresor. *Häxmästaren* av Peter Bergting skildrar ett tvillingpar som skildes åt som små och växte upp i parallella världar. För de yngre barnen utkom dessutom tre delar i Jo Salmsons ovan nämnda bokserie Häxfolket samt *Drakmötet* och *Nidaros vrede*, del tre och fyra i Niklas Krogs serie *Legenden om Tann*.

I utgivningerna av översatta fantasyäventyr finner man flera äldre, välbekanta författare. Eva Ibbotson berättar i *Jätten på Jämreborg* skämtsamt om en räddningspatrull som ska frita en prinsessa som inte vill bli räddad. Tony DiTerlizzi blandar fantasy med science fiction i *Jakten på WondLa*, första delen i bokserien *WondLa* om tolvåriga Eva Nio som har levt hela sitt liv i en underjordisk värld omhändertagen av en robot. Zizou Corders *Krigarprinsessans hemlighet* utspelas i

Grekland under Antiken. Flickan Halo har uppfostrats av kentaurer och hamnar som soldat i Spartas armé, förklädd till pojke.

Deckaren i ny och gammal skepnad?

Deckartrenden lever vidare även om den främst tar sig uttryck i form av nya delar i etablerade bokserier. Några nya serier har tillkommit, men dessa är inte regelrätta deckare utan verk i utkanten som blandar olika genrer. Ett exempel är Martin Olczaks tidigare nämnda äventyrsserie Jakten på Jack, som blandar fantasy med detektivberättelsens ingredienser. Böckerna, *Trolldom i Gamla stan* och *Vålnader på Vasaskeppet*, handlar om pojken Jack som vuxit upp på barnhem men får veta att hans föräldrar är bortrövade av varulvar. Jakten på de försvunna föräldrarna utspelas i stockholmssmiljö där det vimlar av olika väsen från folktron. Böckerna är upplagda som deckargåtor med ledtrådar och ett mysterium som grund. Petrus Dahlins *Dilsa och kärlekens mysterier* befinner sig också i den traditionella deckarens utkant. Dilsas uppdrag är att ta reda på om en skolkamrats hemliga kärlek är besvarad. Hybridformerna är eventuellt ett sätt att försöka utveckla deckarformen. Över huvud taget kännetecknas kapitel- och mellanåldersutgivningen allt mer av genreblandning.

Bilderböcker

Åldersöverskridande, existentiella och filosofiska bilderböcker

Bilderboksutgivningen i Sverige är stor, bred och 2011 större än någonsin. Den sträcker sig från enkla, massproducerade småbarns- och bilderböcker till existentiella och konstnärligt syftande verk.

En pågående trend är ifrågasättandet av bilderboken som konstform enbart för yngre barn. Även 2011 kom bilderböcker som lika mycket, ibland mer, är avsedda för lite äldre barn eller vuxna läsare. Ett exempel är Oscar K.:s och Dorte Karrebæks *Lägret*, där barndomen och processen att växa upp skildras metaforiskt som en vistelse i ett av nazisternas förintelseläger under andra världskriget. Tydligt åldersöverskridande verk hittar vi också hos ALMA-pristagare som Shaun Tan och Kitty Crowther. Deras verk berör djupa existentiella frågor av relevans både för barn och vuxna. I Tans *Det röda trädet* skildras genom symbolmättade bilder en nedstämd flickas inre. De känslor som här skildras är allmänmänskliga och rör sig från svärmod till förtröstan och hopp. I Crowthers *Den lille mannen och Gud* träffar en man Gud och de får båda anledning att begrunda tillvaron utifrån detta möte. I Crowthers *Rotbarnet* finner en kvinna mening i livet genom mötet med en liten rotvarelse, ett rotbarn. Crowther ställer genom detta möte frågor om ensamhet och samhörighet, ångest och förmågan att älska.

Som Sandra Beckett visar i sin bok *Crossover picturebooks: a genre for all ages* (2012) är den åldersöverskridande bilderboken ett fenomen som har funnits länge. I Sverige har det på senare tid dock främst diskuterats med anledning av att danska och norska bilderboksskapare som Gro Dahle, Svein Nyhus, Oscar K. och Dorte Karrebæk, vilka aktivt har arbetat med frågorna i sin estetik och tematik, har blivit översatta till svenska.

Det är kanske inte en slump att det under denna pågående diskussion också utkommer en bilderbok för vuxna under 2011 som i texten på omslagets baksida beskrivs som ”en kärleksfull barnboksparodi” med ”ett språk lånat från barnböckernas värld”. Adam Mansbachs och Ricardo Cortés *Sov nu för fan* handlar om en far som har svårt att hantera att barnet inte vill sova och blir också den ett inlägg i diskussionen om vad bilderboken kan användas till. Titeln uppmaning medelst svordom varierar i texten på varje uppslag. Denna ”godnattsaga för vuxna” har tydligt vuxenläsaren som adressat. Vid en asterisk som kommentar till bakgrundstexten står till och med att ”man bör nog helst inte läsa den för sina barn”.

Kvinnliga bilderboksskapare och de konstnärliga uttrycken

Flickorna och de kvinnliga författarna var 2011 framträdande i ungdomsboken och detsamma kan sägas om bilderboken. Även om pojckarna är i majoritet bland huvudpersonerna skildrar framför allt kvinnliga bilderboksskapare fantasirika och initiativtagande flickor som inte kompromissar med sin integritet. Inte sällan manifesteras detta genom fantasileken, som i Majken Pollacks och Sara Lundbergs *Emblas universum*, där Embla är medveten om vilken omnipotens hon besitter när hon får ägna sig åt lek på sina egna villkor. Andra exempel är Fanny i Charlotte Gastauts *Fannys fantastiska resa* och Kim i Håkan Jaenssons och Karin Cyréns *Paraphyresan*.

De svenska, kvinnliga bilderboksskaparna utmärker sig inte bara när det gäller skildringen av oberoende flickor, utan även när det gäller det konstnärliga uttrycket. Ett märkbart antal kvinnliga bildskapare som har debuterat som bilderbokskonstnärer på senare år, till exempel Karin Cyrén, Sara Lundberg, Fideli Sundqvist och Emma Virke, arbetar med måleriska uttryck och pastosa tekniker, där den tjocka färgmassan betonas och får kropp. Kollageteknik och kraftig kolorit är också vanliga inslag, liksom en design- och formmedvetenhet. Några exempel på verk förutom ovan nämnda som kan föras till denna grupp är Sara Lundbergs *Vita streck och Öjvind*, Emma Virkes *Memmo och Mysen söker efter färger*, Fideli Sundqvists *Birre, var är du?*, Emma Adbåges *Leni blir en bebis* och Lisen Adbåges *Stor-Emma*. Gemensamt för flera av dessa, och även andra nytillkomna kvinnliga bilderbokskonstnärer som Joanna Hellgren, är att de är födda på 1970- och 80-talen och har utbildats i konst, grafisk design och illustration eller serieteckning vid Konstfack, Kungliga Konsthögskolan, serietecknarskolan i Hofors eller liknande utbildningar i Sverige. Flera av dem har också fått motsvarande eller kompletterande utbildningar utomlands. Den nya generation bilderbokskonstnärer som håller på att etablera sig just nu kommer således från flera olika bildmiljöer och för in nya stilinfluenser.

En annan uttrycksform är fotografiska bilderböcker där mjukisdjur eller klippdockor har fotograferats i för ändamålet skapade miljöer för en sammanhållen berättelse, som i Kajsa Lindströms *Nalla och Björn bygger en drake*, Jessica Gows *Virkisarna* samt Tore Renbergs och Øyvind Torseters *Ge järnet, Ina*. I slutet av de båda förstnämnda böckerna finns även beskrivningar av hur man bygger en drake respektive virkar huvudpersonerna, vilket gör att böckerna även kan sägas knyta an till trenden med handarbetsböcker inom barnlitteraturen.

Nostalgi och retro

Sbi har de senaste åren noterat ett intresse för nostalgi och retro i utgivningen. Detta dröjer sig kvar även 2011. Bonnier Carlsen har under året fortsatt med sin återutgivning av klassiska bilderböcker i bokserien En liten gyllene bok och Rabén & Sjögren har påbörjat en bokserie, mest för vuxna, med utdrag ur klassiska bilderböcker som visar böckernas formspråk från olika decennier från 1950-talet och framåt. Den första boken i serien är *Bilderboksretro 50-tal*. Inom retrotrenden kan det vara intressant att notera att vi med böcker som Lisen Adbåges *Stor-Emma* kommer närmare vår egen samtid. Tidigare år har framför allt 1950-, 60- och 70-talens estetik förekommit i bilderböckerna, men i *Stor-Emma* är det en 1980-talsestetik som går igen i inredningsdetaljer och kläder.

Skildringar av andra kulturer och mångfald

Skildringar av etnisk och kulturell mångfald har blivit allt vanligare i bilderboksutgivningen under 2000-talet. 2011 utkom också flera verk som skildrar andra miljöer och länder, även om de är få jämfört med den stora majoriteten skildringar av vit medelklass. Några exempel på skildringar från andra kulturer är Dominique Mwankumis *Gatans prins* och Morten Dürres och Lars Gabels *Marias docka*, som båda handlar om gatubarn och utspelas på soptippar. I *Gatans prins* tillverkar pojkar i Kinshasa leksaker av skrot från soptippen och säljer dem på marknaden. Berättelsen är något av en solskenshistoria och därmed raka motsatsen till den betydligt mörkare *Marias docka*, där en grupp barn i en kåkstad i ett obestämt latinamerikanskt land sorterar skräp på soptippen åt vuxna som utnyttjar dem.

Andra icke-europeiska miljöer som skildras är savannen och dess djurliv i Kurusas och Isabel Ferrers *Lom och tjordarna*, öken och beduinliv i mellanöstern i Oscar K.:s och Antonieta Medeiros *Den stora kamelkapploppningen* och Indien i Mia Maria Güettlers och Kajsa Gordons *Kjelle åker till Indien*. Peter Verhelsts och Carll Cneuts *Hemligheten med näktergalens sång*, efter H. C. Andersens saga *Näktergalen*, utspelas i Kina och i *Aisopos fabler* har Beverley Daidoo och Piet Grobler förlagt fablerna till den afrikanska kontinenten, med konsekvensen att läsaren får möta apelsinlunder och tamboti- och baobabträd. Ulf Stark och Anna Höglund skildrar Israel- och Palestina-konflikten i *Pojken, flickan och muren*. I Elisabet Härenstams *Havets mor* tolkas inuiternas mytiska berättelse om havets mor i bilder av skolbarn från ön Kulusuk utanför Östgrönland.

Med undantag av dessa är det påtagligt att det ännu kommer få böcker som skildrar andra förhållanden än den västeuropeiska och angloamerikanska medelklassens. Lesley Beake skildrar i *Vårt lejon* enbart svarta människor, men det finns ingenting vare sig i inom- eller utomhusmiljöerna som knyter berättelsen till Afrika. Den skulle kunna utspelas i ett medelklassområde i vilken västerländsk stad som helst. Och även om Choi Sukhees och Ahryun Gustafssons *Jordbarn* handlar om kinesiska tecken är miljöerna stiliserade.

Småbarnsbilderböcker

Bland småbarnsbilderböckerna fortsätter utgivningen av mekaniska böcker, där ljud och taktila inslag är vanligt förekommande. Bland de svenska upphovspersonerna blir det också allt vanligare att göra böcker för de allra minsta med en enkel men sammanhållen berättelse som ligger nära det lilla barnets egen upplevelsesfär. De knyter därmed an till en stark tradition inom svensk småbarnsboksutgivning, med bland andra Anna-Clara Tidholms *Knacka på!*, Barbro Lindgrens och Eva Erikssons Max-böcker och Ulf Löfgrens Ludde-böcker som framträdande föregångare.

Några exempel är Maria Nilsson Thores och Annika Thores *Vira vaknar* och *Sami somnar*. Den förstnämnda skildrar en enkel tittut-lek, men med ett framåtskridande i handlingen. I den senare handlar det om att somna och alla ”ska bara” som finns i samband med det. Andra exempel är Ann Forslinds *Bäbis tittut*, ytterligare en tittut-bok, och *Bäbis gnällig*, där Bäbis är hungrig och inte kan bygga med klossar förrän Bäbis har fått äta. Nämnas kan även Anna-Clara Tidholms *OKEJ!* och *Grattis!*, om Nalle som ska ut på picknick respektive fyller år, och Stina Wirséns *Aj!* och *Bang!* där de bebisbrokiga gör sig illa respektive skapar ljud.

Tecknade serier

De långa mangaseriernas tid är förbi

Mangautgivningen har minskat åtskilligt de senaste åren och förlagen tycks nu i princip ha lämnat formatet med långa bokserier i pocketformat. Endast Bonnier Carlsen ger fortfarande ut nya delar i bokserierna *Naruto* och *One Piece*. I denna skepnad är alltså mangatrenden, som nära nog har kommit att definiera den tecknade serien för barn och unga, på väg att försvinna. Däremot syns mangan i utgivningen på andra sätt hos mindre förlag.

Manga med kristen tematik har givits ut av det kristna förlaget Gloria och så kallad pseudomanga eller svensk manga – manga producerad utanför Japan, i det sistnämnda fallet Sverige – blir allt vanligare. Bland pseudomangan kan nämnas *Stenväktaren*, första delen i fantasyserien *Amulett* från Kazu Kibuishis studio, som lånar många drag från de japanska serierna. Av svenska serieskapare har flera titlar utkommit, som *Sjöbästens hemlighet* av Oskar Ekman och Carolina Carromic Ståhlberg, en fristående uppföljare till *Kamratpostens följetong Bleckmossen Boys*, och *Sayonara september. 2* av Åsa Ekström, som också handlar om en aspirerande mangatecknare, Alex, som börjar på en serieskola.

Kvinnliga serietecknare och flickor i huvudrollerna

Liksom inom andra litteraturkategorier i denna Bokprovning finns anledning att särskilt nämna de kvinnliga svenska kreatörerna. Serieutgivningen för barn och unga består till stor del av återutgivning av klassiska serier i påkostade bokband. Samtliga av dessa har manliga upphovspersoner. Det nya inom den svenska serieutgivningen för barn och ungdomar 2011 kan i stället i hög utsträckning tillskrivas de kvinnliga upphovspersonerna. Förutom redan nämnda Carolina Carromic Ståhlberg och Åsa Ekström kan nämnas Matilda Ruta, vars *Tummelisa eller Den andra vildmarken* är ett feministiskt svar på H. C. Andersens klassiska konstsaga. Elin Fahlstedt debuterar som serietecknare med *Umbra*, Loka Kanarp har tillsammans med Carl-Michael Edenborg givit ut *Hungerhuset: en spökhistoria* och Sara Hansson skildrar två flickors vänskap i sin självbiografiska seriebok *Vi håller på med en viktig grej*.

Dessa kvinnliga serieskapare skildrar i hög utsträckning flickor och unga kvinnor. Alex i Åsa Ekströms *Sayonara September* är en målmedveten ung kvinna, liksom föräldralösa Ethel i Elin Fahlstedts *Umbra*, som i sin jakt på sanningen om sina föräldrar och sitt förflutna upptäcker en port till landet Umbra dit människornas skuggor kommer om natten. Redan titeln i Sara Hanssons *Vi håller på med en viktig grej* poängterar betydelsen av flickors vänskap och intressen. I denna serieroman finner Sara och Sebba varandra genom sitt gemensamma intresse för Spice Girls. Tillsammans blir de oslagbara och kan närmast sägas materialisera innebörden i begreppet girl power. Liksom i Matilda Rutas *Tummelisa eller Den andra vildmarken* finns en önskan om att skildra flickornas egen berättelse.

Det förekommer även män som skildrar kvinnor eller flickor. Exempelvis är huvudpersonen i Kazu Kibuishis *Stenväktaren* en flicka, Emily, vars familj flyttar till en gammal släktgård och hamnar i en parallellvärld där Emily blir stenväktaren. Även Lou i Julien Neels humoristiska barnserie med samma namn är en flicka. 2011 har två nya delar kommit i denna serie, *Förälskelser* och *Laser ninja*. Men även om också manliga serieskapare placerar flickor i huvudrollerna är det tydligt att vi ser en trend med svenska kvinnliga serieskapare som skriver om flickors och unga kvinnors olika strategier för att hitta och erövra sin plats i tillvaron.

Gammalt ges ut på nytt

I serieutgivningen i övrigt gäller ännu att gamla klassiker återkommer i ny förpackning. Av de 68 serietitlar som gavs ut för barn och unga på svenska 2011 är närmare hälften samlingsutgåvor med återutgivet material. Oftast rör det sig om påkostade samlingsvolymerna som är lika mycket eller mer riktade till vuxna, men även återutgivning av serier i album- och bilderboksformat förekommer. Bland samlingsvolymerna kan nämnas den sedan länge påbörjade, inbundna årgångsutgivningen av *Bamse, Kalle Anka & C:o* och *Fantomerna*, vilka samtliga fick flera nya band 2011. Både Jonas Darnells serie om Herman Hedning och Jan Lööfs samlade serier har nu kommit fram till bokseriernas tredje del, *Herman Hedning: samlade serier 2002–2003* och *Jan Lööfs serier. Del 3*. Utgivningen bjöd även på Måns Gahrtons och Johan Unenges jubileumsbok *Samlade pinsambeter: serier under 25 år* och de första delarna i nya flervolymverken som Peter Madsens *Valhall. Den samlade sagan* och *Don Rosas samlade verk*. I bilderboks- och seriealbumsformat utgavs också nya delar i pågående bokserier, som Bertil Almqvists *Barna Hedenbös: de mystiska fotspåren*, Astrid Lindgren och Ingrid Vang Nymans tecknade serier av Pippi Långstrump samt Peyos *Astrosmurfen och skojiga strippar* och *Ägget och smurfarna; Den falske smurven och skojiga strippar*.

Faktaböcker

Faktaboken – bred, stor och krympande

Den ämnesmässiga spridningen är stor i den minskande faktaboksutgivningen, och följdriktigt hittar vi här *Barnens stora bok om allt möjligt* av Chez Pitchell. Trots den ämnesmässiga bredden är de vanligaste ämnesorden också 2011 djur, rymden, pyssel, hästar, kropp och mat.

Bland böcker om djur finns *Mumsigt för djur: elva djur och deras munsbitar i naturlig storlek* av Lola Schaefer med illustrationer av Geoff Waring. Den sistnämnda är en av flera till formatet mycket stora böcker i årets utgivning. Djur och natur är även temat för Bisse Falks och Ingela Almgrens *Östersjön för små och stora*, som blandar fakta och myt när de ger läsaren kunskap om Östersjön. Boken tillhör den grupp av faktaböcker som ännu faktagranskas av ämnesexperter. Flera andra exempel på hur förlag vinnlägger sig om att faktagranska texter för barn finns och ofta väljer man som i Boel Werners *Holgers honung och andra bi-saker: jag gillar bin!* att inte ange faktagranskarens formella kompetens. I *Vikingarna visar tänderna* av Caroline Ahlström Arcini och Staffan Hyll anges inte någon faktagranskare, men författarna är knutna till Gotlands museums Fornsal och läsaren har att anta att deras kompetens är gedigen.

Kroppen, närmare bestämt hjärtat och hjärtfel, står i fokus i *Hjärtat klappar för Ross*, med vilken fotografen Thomas Bergman för den fotografiska barnbokens tradition vidare. Kroppen är även temat för Michael Alonzos och Lena Forsmans *Snoppar och snippor: om skillnaden mellan pojkar och flickor*, men då andra betonar vikten av att inte särskilja vare sig pojkar eller flickor genom att förorda könsneutrala framställningar, lyfter Alonzo och Forsman i stället fram just könsskillnader.

Intresset för design visar sig generellt i såväl bilderboksutgivningen som faktaboksutgivningen och den ”moderna designens fader”, vars idéer låg till grund för den brittiska Arts and Crafts-rörelsen, ägnas en hel bok, *William Morris bok*, av Benjamin Lacombe och Agata Kawa.

Kokboksutgivningen har över tid ändrat inriktning och tycks nu mer fokusera på dessert och bakverk. Exempelvis har den omtalade muffinsvarianten cupcake vunnit inträde bland faktaböckerna med rosapärmade *Flickornas egen kokbok: läckra recept att laga själv*. Liksom *Bake:it* av Venke Eiane Sæther i serien *Girl:it* ser vi här kolhydratsansamlingar av mått. Boken *LCHF for the next generation: vad de borde lärt dig i skolan om mat* av Lars-Erik Litsfeldt balanserar budskapet i de tidigare nämnda flickfokuserade kokböckerna något genom att propagera för LCHF, mat med lite kolhydrater och mycket fett.

Om det råder en konflikt bland kokboksakmakare och kostrådgivare finns en mer avspänd attityd till gudar av olika slag. I Andreas Palmaers och Peter Bergtings serie om grekiska gudar, *Grekiska gudar: de tre bröderna* och *Grekiska gudar: Herakles tolv stordåd*, Helen Rundgrens och Gunilla Kvarnströms *Gudar och badkar: om dagarnas namn* och Malin Liljas och Thomas Fröhlings *Skalbaggar, babianer och andra egyptiska gudar* diskuteras pragmatiskt frågor som ”Vad är en gud? Och vad har man en sådan till?” Det visuella uttrycket är vitt skilt från bok till bok medan det läsartillvända tilltalet är gemensamt. Endast Malin Liljas och Thomas Fröhlings bok av dessa är dock angivet faktagranskad av en expert.

Intresset för den tid som flytt märks alltid i faktaboksutgivningen och 2011 riktades ett av nostalgins argusögon mot bilen med böcker som *Paddan*, *Bubblan* och *Kojan: bilar som blivit klassiker* av Carl Legelius och *Snabba bilar* av Emanuel Gylling och Mikael Johansson. Den senare presenterar en handfull välkända bilmärken, vars bränsleförbrukning är avsevärd, utan att diskutera miljöproblematiken, vilket är ovanligt då hot mot miljön numera vanligen noteras i faktaböckerna.

E-böcker och appar

De första e-böckerna inom den svenska barn- och ungdomsboksutgivningen kom år 2000 och de första apparna för Iphone och Ipad år 2010. Sbi samlar av praktiska och ekonomiska skäl inte in e-böcker och böcker i andra digitala format, och kan därför inte säga något säkert om storleken på denna utgivning, men utgivningen förefaller ha ökat under 2011 jämfört med tidigare år.

Nytt för året var att det utkom en så kallad enhanced book, på svenska e-bok+ eller e-bok extra, en digital multimediasversion av den tryckta boken som man läser på en läsplatta eller i en dator. Sara Ohlssons ungdomsroman *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag* utgavs under våren som e-bok+ av Gilla Böcker, med klickbar extrainformation, ljudillustrationer och länkar.

Med Tony DiTerlizzis *Jakten på WondLa* fick vi också det troligen första exemplet på användande av Augmented Reality (AR), förstärkt eller förhöjd verklighet, i en svensk barn- och ungdomsbok. I *Jakten på WondLa* kan läsaren med hjälp av en webbkamera använda olika symboler i boken för att få se en rörlig, interaktiv karta över landet där berättelsen utspelas. Kartan ligger on-line och läsaren kommer åt den genom att ladda ner ett program till sin dator och sedan hålla boken framför skärmen.

Det blir också allt vanligare att en bok först publiceras kapitel för kapitel på en blogg och att utkomna böcker har en officiell webbsida där till exempel faktatexter och annat text-, bild- och ljudmaterial som är kopplat till boken finns. Den digitala publiceringen är ibland också förknippad med viss interaktivitet och ett samspel med läsarna. Ett exempel på detta från 2011 är Pernilla Glasers ungdomsbok *Under trottoaren*. Boken publicerades löpande som blogg och hade interaktiva funktioner som gjorde att läsarna på olika sätt kunde påverka både innehållet och utseendet i den slutligen publicerade boken. Bland annat fick de rösta fram hur berättelsen skulle fortsätta och hur det slutliga bokomslaget skulle se ut. På bloggen fanns även mer information om romanens huvudpersoner, länkar och tävlingar.

Källor

Beckett, Sandra, *Crossover picturebooks: a genre for all ages*, New York 2012

Joosen, Vanessa & Vloeberghs, Katrien (red.), *Changing concepts of childhood and children's literature*. Newcastle 2006

Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet : en dokumentation. "Årgång -94": 13-24 mars 1995*. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet.

http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/argang_94.pdf

Litteraturlista

Abrahamson, Emmy. *Min pappa är snäll och min mamma är utlänning*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Adbåge, Emma. *Jag är jag*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Adbåge, Emma. *Leni blir en bebis*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Adbåge, Lisen. *Stor-Emma*. Stockholm: Natur & kultur

Ahlström Arcini, Caroline & Hyll, Staffan. *Vikingarna visar tänderna*. Visby: Fornsalens förlag: Gotlands museum

Almqvist, Bertil. *Barna Hedenbös: de mystiska fotspåren*. Sundbyberg: Nisses böcker

Alonzo, Michael & Forsman, Lena. *Snoppar och snippor: om skillnaden mellan pojkar och flickor*. Stockholm: Frank

Anderberg Strollo, Åsa. *Hoppas*. Stockholm: Gilla Böcker

Andréasson, Rune. *Bamsebiblioteket. PM-serierna. Vol. 2*. Malmö: Egmont Kärnan

Andréasson, Rune. *Bamsebiblioteket. Vol. 40, Nummer 7-12 1992*. Malmö: Egmont Kärnan

Andréasson, Rune. *Bamsebiblioteket. Vol. 41, Nummer 1-7 1993*. Malmö: Egmont Kärnan

- Andréasson, Rune. *Bamsebiblioteket. Vol. 42, Nummer 8-13 1993*. Malmö: Egmont Kärnan
- Andréasson, Rune. *Bamsebiblioteket. Vol. 43, Nummer 1-7 1994*. Malmö: Egmont Kärnan
- Angerborn, Ingelin. *Rum 213*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Angerborn, Ingelin & Karlsson, Jenny. *Kalsongkatastrofen*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Arrhenius, Peter & Peterson Arrhenius, Ingela. *Marko-polos kärlekskaruseller*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Barlach, Peter. *Fifteen love*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Beake, Lesley. *Vårt lejon*. Malmö: Hjulet
- Benoit, Charles, Quick, Katarina (övers.) & Fridén, Sven (övers.). *Splitter*. Huddinge: X Publishing
- Berggren, Mats. *Språkresan*. Stockholm: Alfabeta
- Bergman, Thomas. *Hjärtat klappar för Ross*. Stockholm: Thomas Bergman i samarbete med Hjärtebarnsförbundet och Hjärt-Lungfonden
- Bergting, Peter. *Häxmästaren*. Sundbyberg: Semic
- Bjärbo, Lisa & Helsing, Susanna. *Bilderboksretro 50-tal*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Bredow, Katarina von. *Flyga högt*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Bushnell, Candace & Kempe, Ylva (övers.). *Sommar i New York*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Cabot, Meg & Holst, Maria (övers.). *Jagad*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Corder, Zizou & Kempe, Ylva (övers.). *Krigarprinsessans hemlighet*. Stockholm: B. Wahlström
- Crowther, Kitty & Helsing, Lennart (övers.). *Den lille mannen och Gud*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Crowther, Kitty & Sundström, Gun-Britt (övers.). *Rotbarnet*. Stockholm: Bergh
- Dahlin, Petrus & Falkenheim, Sofia. *Dilsa och kärlekens mysterier*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Darnell, Jonas. *Herman Hedning: samlade serier 2002-2003*. Malmö: Egmont Kärnan
- Davidsson, Cecilia. *Huset i dimman*. Stockholm: Alfabeta
- Dessen, Sarah & Risheden, Jan (övers.). *Mitt perfekta liv*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- DiTerlizzi, Tony & Holst, Lisbet (övers.). *Jakten på WondLa*. Stockholm: B. Wahlström
- Downham, Jenny & Ridberg, Helena (övers.). *Älskar - hatar*. Stockholm: Bromberg
- Dürr, Morten, Gabel, Lars & Gabrielsson Edling, Carina (övers.). *Marias docka*. Höganäs: Hegas
- Eggert, Anette. *Kan vi inte bara låtsas som om ingenting har hänt?* Bromma: Opal
- Ekman, Oskar & Ståhlberg, Carolina Carromic. *Sjöhästens hemlighet*. Sundbyberg: Kartago
- Ekström, Åsa. *Sayonara september. 2*. Stockholm: Kartago
- Engström, Mikael & Willis, Helena. *Frankensteins katt*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Eriksson Sandberg, Moa. *Söta pojkar är bara på låtsas*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Fahlstedt, Elin. *Umbra*. Stockholm: Kolik
- Falk, Bisse & Almgren, Ingela. *Östersjön för små och stora*. Vamlingbo: GotlandsBoken
- Falk, Lee. *Lee Falk's Fantomen: den inbundna årgången 1960. D. 1*. Stockholm: Egmont Kärnan
- Falk, Lee. *Lee Falk's Fantomen: den inbundna årgången 1960. D. 2*. Stockholm: Egmont Kärnan
- Falk, Lee. *Lee Falk's Fantomen: den inbundna årgången 1960. D. 3*. Stockholm: Egmont Kärnan
- Flickornas egen kokbok: läckra recept att laga själv*. Köpenhamn: Karrusel
- Forslind, Ann. *Bäbis gnällig*. Stockholm: Alfabeta
- Forslind, Ann. *Bäbis tittut*. Stockholm: Alfabeta
- Forss, Lina. *Kär i kärleken*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Frimansson, Inger. *Rida på Golden*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Frimansson, Inger. *Rädda Rabalder*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Funke, Cornelia, Hechelmann, Friedrich & Borén, Gunilla (övers.). *Spökeriddaren och hans väpnare*. Bromma: Opal
- Gahrton, Måns. *Hej och tack för ingenting*. Stockholm: Bergh
- Gahrton, Måns & Unenge, Johan. *Samlade pinsambeter: serier under 25 år*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Gastaut, Charlotte & Hahr, Sofia (övers.). *Fannys fantastiska resa*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Genar, Katarina. *Pensionat Vidablicks gåta*. Stockholm: Bonnier Carlsen

- Glaser, Pernilla. *Under trottoaren*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Gordan, Kajsa & Güettler, Mia Maria. *Kjelle åker till Indien*. Stockholm: Bergh
- Gordon, Roderick, Williams, Brian & Kempe, Ylva (övers.). *Nära*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Gow, Jessica. *Virkisarna*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Green, John, Levithan, David & Persson, Titti (övers.). *Den andre Will Grayson*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Gylling, Emanuel & Johansson, Mikael. *Snabba bilar*. Karlskrona: Albinsson & Sjöberg
- Hansson, Sara. *Vi håller på med en viktig grej*. Stockholm: Ordfront Galago
- Hedman, Annalena. *Den skräckslagne stekelsamlaren*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Härenstam, Elisabet. *Havets mor*. Torsby: Heidrun
- Höjer, Dan & Lökvist, Stina. *Cirkusdeckarna och fjällmysteriet*. Sundbyberg: Semic
- Höjer, Dan & Lökvist, Stina. *Cirkusdeckarna och medeltidsmysteriet*. Sundbyberg: Semic
- Ibbotson, Eva & Wiberg, Carla (övers.). *Jätten på Jämreborg*. Stockholm: Bergh
- Isaksson, Malin. *Isnätterna*. Huddinge: X Publishing
- Jaensson, Håkan. *Svindelmannen och jag*. Stockholm: Alfabet
- Jaensson, Håkan & Cyrén, Karin. *Paraphyresan*. Stockholm: Alfabet
- Janouch, Katerina. *Amandas bok*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Janouch, Katerina. *Jonnas bok*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Jern, Martin. *Affektion*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Johansson, Annelis. *Andas samma rytm som du*. Bromma: Opal
- Kalle Anka & C:o. Den kompletta årgången 1966. D. 4*. Malmö: Egmont Kärnan
- Kalle Anka & C:o. Den kompletta årgången 1966. D. 5*. Malmö: Egmont Kärnan
- Kalle Anka & C:o. Den kompletta årgången 1966. D. 6*. Malmö: Egmont Kärnan
- Kalle Anka & C:o. Den kompletta årgången 1967. D. 1*. Malmö: Egmont Kärnan
- Kanarp, Loka & Edenborg, Carl-Michael. *Hungerbuset: en spökehistoria*. Lidingö: Kolik
- Kibuishi, Kazu & Eriksson, Lottie (övers.). *Stenväktaren*. Höganäs: Hegas
- Knutsson, Anna & Magnusson, Ann-Christine. *Hur svårt kan de va?* Bromma: Opal
- Krog, Niklas. *Turk & Ayla: sista skottet*. Stockholm: B. Wahlström
- Krog, Niklas & Egerkrans, Johan. *Drakmötet*. Stockholm: B. Wahlström
- Krog, Niklas & Egerkrans, Johan. *Nidaros vrede*. Stockholm: B. Wahlström
- Kurusa, Ferrer, Isabel & Isaksson, Britt (övers.). *Lom och tjorvarna*. Malmö: Hjulet
- Lacombe, Benjamin & Kawa, Agata. *William Morris bok*. Bromma: Alvina förlag och produktion AB
- Lawrence, Michael, Mould, Chris & Olsson, Helena (övers.). *Unge Dracula*. Örnsköldsvik: Argasso
- Legelius, Carl. *Paddan, Bubblan och Kojan: bilar som blivit klassiker*. Stockholm: Bergh: Klassiker
- Lilja, Malin & Fröhling, Thomas. *Skalbaggar, babianer och andra egyptiska gudar*. Stockholm: Natur & kultur
- Lindell, Elin. *Iris Karlssons värsta sommar*. Stockholm: Alfabet
- Lindgren, Astrid & Vang Nyman, Ingrid. *Pippi och Starke Adolf och andra serier*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Lindgren, Astrid & Vang Nyman, Ingrid. *Pippi vill inte bli stor och andra serier*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Lindström, Kajsa. *Nalla och Björn bygger en drake*. Stockholm: Alfabet
- Litsfeldt, Lars-Erik. *LCHF for the next generation: vad de borde lärt dig i skolan om mat*. Sundbyberg: Optimal
- Lundberg, Sara. *Vita streck och Öjvind*. Stockholm: Alfabet
- Lundström, Janne & Hald, Fibben. *Pumpan som födde ett föl: dilemma-sagor från Västafrika*. Stockholm: En bok för alla
- Lööf, Jan. *Jan Lööfs serier. Del 3*. Stockholm: Kartago
- MacFie, Susanne & MacFie, Roland. *Fallet med de gyllene medaljerna*. Alingsås: Memo
- MacFie, Susanne & MacFie, Roland. *Fallet med den gåtfulla damen*. Alingsås: Memo

- Madsen, Peter. *Valball: den samlade sagan. 1.* Stockholm: Ekholm & Tegebjer
Madsen, Peter. *Valball: den samlade sagan. 2.* Stockholm: Ekholm & Tegebjer
Mangold, Maud. *Fabian och karamellbäxan.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Mansbach, Adam, Cortés, Ricardo & Häggblom, Victoria (övers.). *Sov nu för fan.* Stockholm: Känguru
Melin, Mårten. *Förvandlad.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Mulligan, Andy & Wittbom, Kersti (övers.). *Box 101: ett fynd. En gåta. En livsfarlig jakt.* Stockholm: Bergh
Mwankumi, Dominique & Petersson Kero, Suzanna (övers.). *Gatans prins.* Stockholm: Trasten
Naidoo, Beverley, Grobler, Piet & Garthon, Birgitta (övers.). *Aisopos fabler.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Naumann, Cilla. *62 dagar.* Stockholm: Alfabeta
Neel, Julien & Riad, Lotta (övers.). *Förälskelser.* Hägersten: Wibom
Neel, Julien & Riad, Lotta (övers.). *Laser ninja.* Hägersten: Wibom
Nilsson, Frida & Bergting, Peter. *Ryska kyssen: och den fasansfulla brännaren.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Nilsson, Isabella. *Verklighetsprojektet.* Huddinge: X Publishing
Nilsson, Johanna. *Lilla Darling.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Nilsson, Per. *En ängel har landat: februari.* Stockholm: Alfabeta
Näsling, Sanne. *Kapitulera omedelbart eller dö.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Ohlsson, Sara. *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag.* Stockholm: Gilla böcker
Olczak, Martin & Sandler, Anna. *Vålnader på Vasaskeppet.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Olczak, Martin & Sandler, Anna. *Trolldom i Gamla stan.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Olsson, Ingrid. *Jag vill bara att du gillar mig.* Stockholm: Rabén & Sjögren
Olsson, Lotta & Thore, Maria Nilsson. *Konstiga djur.* Stockholm: Bonnier Carlsen
Oscar K., Karrebæk, Dorte & Norin, Marie (övers.). *Lägret.* Göteborg: Daidalos
Oscar K., Medeiros, Antonieta & Forsén, Ulla (övers.). *Den stora kamelapplöpningen.* Målöv: Förlaget Hjulet
Oskarsson, Marie & Bergendahl, Helena. *Fråga chans.* Stockholm: Bonnier Carlsen
Palmaer, Andreas & Bergting, Peter. *Grekiska gudar: de tre bröderna.* Stockholm: Alfabeta
Palmaer, Andreas & Bergting, Peter. *Grekiska gudar: Herakles tolv stordåd.* Stockholm: Alfabeta
Persson, Vanja. *Det gömda huset.* Hässelby: Magic wonders
Peyo, Delporte, Yvan, Emond, Ingrid (övers.) & Hebert, Noomi (övers.). *Ägget och smurfarna ; Den falske smurfen och skojiga strippar.* Sundbyberg: Semic
Peyo, Emond, Ingrid (övers.) & Hebert, Noomi (övers.). *Astrosmurfen och skojiga strippar.* Sundbyberg: Semic
Pitchell, Chez & Svensson, Hanna (övers.). *Barnens stora bok om allt möjligt.* Stockholm: Turbine
Pollack, Majken & Lundberg, Sara. *Emblas universum.* Stockholm: Alvina
Renberg, Tore, Torseter, Øyvind & Berg, Ebba (övers.). *Ge järnet, Ina.* Göteborg: Kabusa
Rosa, Don & Diös, Stefan (övers.). *Don Rosas samlade verk: tecknade serier och illustrationer. [Bd 1], 1987-1988.* Malmö: Egmont Kärnan
Rosa, Don, Diös, Stefan (övers.). *Don Rosas samlade verk: tecknade serier och illustrationer. [Bd 2], 1989-1991.* Malmö: Egmont Kärnan
Roxberg, Ester. *Antiloper.* Huddinge: X Publishing
Rundgren, Helen & Kvarnström, Gunilla. *Gudar och badkar: om dagarnas namn.* Stockholm: Alfabeta
Ruta, Matilda. *Tummelisa eller Den andra vildmarken.* Stockholm: Kolik
Sæther, Venke Eiane. *Bake:it.* Malmö: Stabenfeldt
Salmson, Jo & Batista, Natalia. *De stulna barnen.* Stockholm: Bonnier Carlsen
Salmson, Jo & Batista, Natalia. *Fly Sol, fly!* Stockholm: Bonnier Carlsen
Salmson, Jo & Batista, Natalia. *Magiska krafter.* Stockholm: Bonnier Carlsen

- Schaefer, Lola, Waring, Geoff & Persson, Titti (övers.). *Mumsigt för djur: elva djur och deras munsbitar i naturlig storlek*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Schiefauer, Jessica. *Pojkarna*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Sjögren, Viveka. *I den tysta minuten mellan*. Göteborg: Kabusa böcker
- Stanton, Andy, Tazzyman, David & Olsson, Helena (övers.). *Herr Grums och kakmiljonären*. Örnsköldsvik: Argasso
- Stanton, Andy, Tazzyman, David & Olsson, Helena (övers.). *Herr Grums och trollberget*. Örnsköldsvik: Argasso
- Stark, Ulf & Höglund, Anna. *Pojken, flickan och muren*. Stockholm: Bergh i samarbete med Dar Al-Muna
- Strandberg, Mats & Bergmark Elfgren, Sara. *Cirkeln*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Sukhee, Choi & Gustafsson, Ahryun (övers.). *Jordbarn, himmelsbarn*. Stockholm: Trasten
- Sundqvist, Fideli. *Birre, var är du?* Bromma: Opal
- Tan, Shaun & Roseen, Ulla (övers.). *Det röda trädet*. Göteborg: Kabusa
- Thore, Annika & Thore, Maria Nilsson. *Sami somnar*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Thore, Annika & Thore, Maria Nilsson. *Vira vaknar*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Tidholm, Anna-Clara. *Grattis!* Stockholm: Alfabet
- Tidholm, Anna-Clara. *Knacka på!* Stockholm: Alfabet
- Tidholm, Anna-Clara. *OKEJ!* Stockholm: Alfabet
- Verhelst, Peter, Cneut, Carll & Wikén Bonde, Ingrid (övers.). *Hemligheten med näktergalens sång: efter "Näktergalen" av H.C. Andersen*. Stockholm: Turbine
- Wahldén, Christina. *Min systers dotter har många pappor*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Wahldén, Christina. *Om ni bara visste*. Helsingborg: Nypon
- Werner, Boel. *Holgers bonung och andra bi-saker: jag gillar bin!* Bromma: Opal
- Widerberg, Siv. *Den långa sömnen*. Västerås: Författarhuset
- Widmark, Li. *Slottets förbannelse*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Widmark, Martin & Tamm, Henrik. *Den dansande djävulen*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Widmark, Martin & Tamm, Henrik. *Fyrtornet i Son-Li*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Widmark, Martin & Tamm, Henrik. *Polyhymnias guld*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Widmark, Martin & Willis, Helena. *Simborgarmysteriet*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Virke, Emma. *Memmo och Mysen söker efter färger*. Bromma: Alvina
- Wirsen, Stina. *Aj!* Stockholm: Bonnier Carlsen
- Wirsen, Stina. *Bang!* Stockholm: Bonnier Carlsen
- Zak, Monica. *Säg Alex, bara Alex*. Bromma: Opal

Ämnesord

Barn- och ungdomsböcker är sökbara med hjälp av ett stort antal ämnesord. De vanligast förekommande **ämnesorden** 2011 var per **kategori** (förutom de könsbestämmande orden flickor och pojkar):

Bilderböcker (från 0 år)

Förmänskligade djur
Djur
Hundar
Levande leksaker
Nallar
Levande föremål

Ungdomsböcker (från ca 12 år)

Kärlek
Vänskap
Sverige
USA
Storbritannien
Skolan

Kapitelböcker (från ca 6 år)

Vänskap
Sverige
Skolan
Familjen
Magi
Vardagsliv

Faktaböcker

Rymden
Djur
Kroppen
Pyssel
Hästar
Vilda djur

Mellanåldersböcker (från ca 9 år)

Vänskap
Sverige
Hästar
Magi
Parallella världar
Kärlek

Sökning i ELSA

Gör så här:

Gå till www.sbi.kb.se. Klicka på **Barnböcker** under Sök i Sbi:s katalog ELSA. Skriv in en kategori och/eller ett ämnesord i fältet för **Ämnesord**. Ämnesorden uttrycker t.ex.

- vilken kategori, form eller genre boken tillhör – t.ex. **mellanåldersböcker**
- vad den handlar om – t.ex. **vänskap**
- var den utspelar sig – t.ex. **skolan**

Varje kategori kan kombineras med ett eller flera ämnesord.

ELSA är Svenska barnboksinstitutets katalog och innehåller

Barnböcker utgivna i Sverige

Svenska barnböcker i översättning till andra språk (s k suecana)

Sbi:s bestånd av teoretisk litteratur

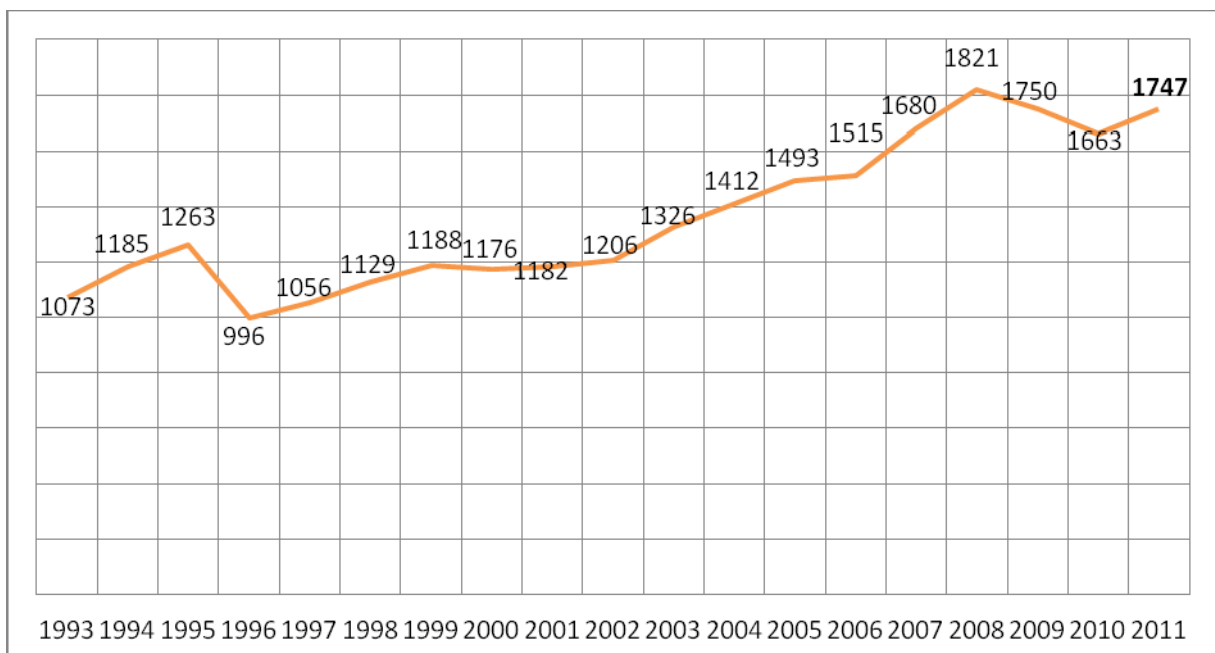
Tidskriftsartiklar och bidrag ur samlingsverk tryckta efter 1998

Ämnesordstermerna är gemensamma för svenska bibliotek och väljs och underhålls av Svensk Biblioteksförningens redaktionskommitté för indexering av skönlitteratur med representanter från Svenska barnboksinstitutet, Stockholms stadsbibliotek, Kungliga biblioteket, BTJ samt folk- och skolbibliotek. Vid indexering av skönlitterära barn- och ungdomsböcker samt faktaböcker för barn används i första hand samma ämnesord som finns i databasen Svenska ämnesord.

Statistikbilaga

År 2011 utkom totalt 1747
barn- och ungdomsböcker i
Sverige

År 2010 utkom 1663 titlar

Totala utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2011

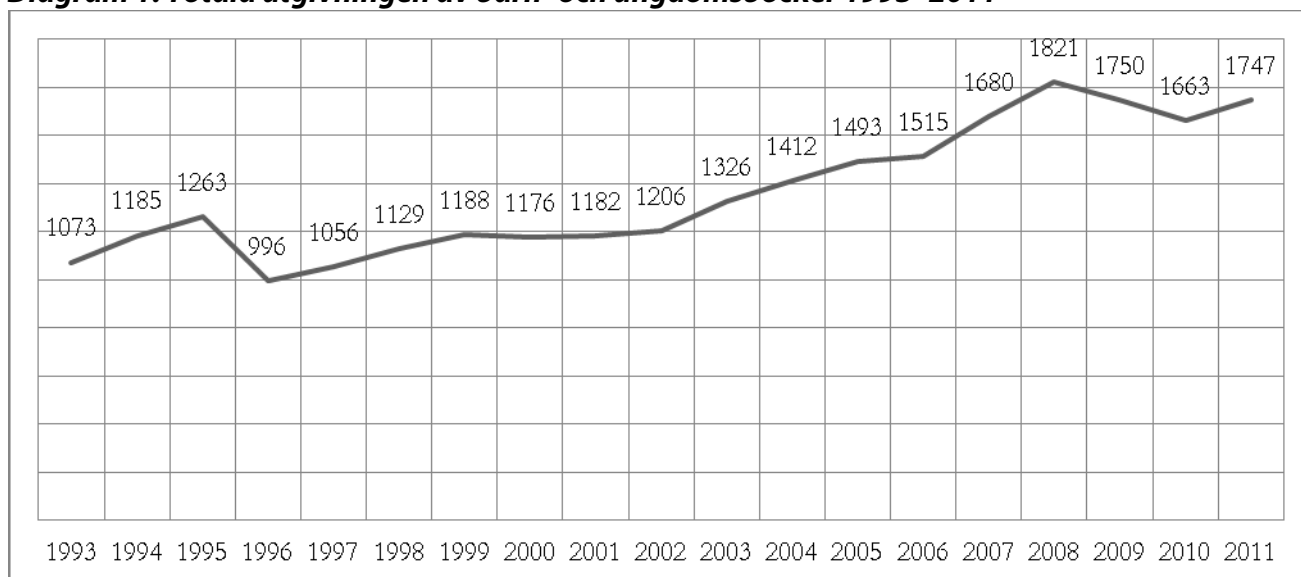
År 2011 utkom **1747** barn- och ungdomsböcker i Sverige. Totalt antal svenska barn- och ungdomsböcker 2011 var 937 titlar vilket utgör 54 % av den totala utgivningen (2010: 837 = 50,3 %). Totalt antal översatta barn- och ungdomsböcker 2011 var 810 titlar vilket motsvarar 46 % (2010: 826 = 49,7 %). Av den totala barn- och ungdomsutgivningen utgörs 79 % av förstaupplagor (2010: 83 %).¹

Tabell 1. Totala utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2010–2011

Kategori	2010	2011
Bilderböcker	603	674
Dramatik	-	1
Faktaböcker	186	158
Kapitelböcker	221	269
Mellanålder	237	235
Poesi	8	7
Sagor	36	24
Samlingar	21	13
Sångböcker	10	5
Tecknade serier	77	68
Ungdomsböcker	264	293
Totalt	1663	1747

Kommentar: År 2011 utkom totalt 1747 barn- och ungdomsböcker, vilket är en **ökning med 5,1 %** jämfört med 2010.

Diagram 1. Totala utgivningen av barn- och ungdomsböcker 1993–2011

¹ I statistiken ingår de verk, exklusive läromedel, som inkommit till Sbi senast klockan 15.00 den 28 februari 2011 (tidpunkten för avräkning är exakt densamma varje år). Den slutgiltiga siffran kan bli något högre. Till den totala svenska utgivningen av barn- och ungdomsböcker för året kan dessutom läggas de titlar, som återutgivits helt oförändrade under år 2011.

Svenska och översatta barn- och ungdomsböcker 2011

Tabell 2. Totala utgivningen av svenska barn- och ungdomsböcker 2010–2011

Kategori	2010	2011
Bilderböcker	302	340
Dramatik	-	1
Faktaböcker	80	88
Kapitelböcker	154	195
Mellanålder	104	123
Poesi	8	6
Sagor	23	15
Samlingar	17	12
Sångböcker	10	5
Tecknade serier	25	21
Ungdomsböcker	114	131
Totalt	837	937

Kommentar: Den totala svenska utgivningen 2011 ökade med 11,9 % jämfört med 2010.

Tabell 3. Totala utgivningen av översatta barn- och ungdomsböcker 2011

Kategori	2010	2011
Bilderböcker	301	334
Dramatik	-	-
Faktaböcker	106	70
Kapitelböcker	67	74
Mellanålder	133	112
Poesi	0	1
Sagor	13	9
Samlingar	4	1
Sångböcker	-	-
Tecknade serier	52	47
Ungdomsböcker	150	162
Totalt	826	810

Kommentar: Den totala översatta utgivningen 2011 minskade med 1,9 % jämfört med 2010.

Diagram 2. Utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2000–2011, jämförelse svenska och översatta böcker

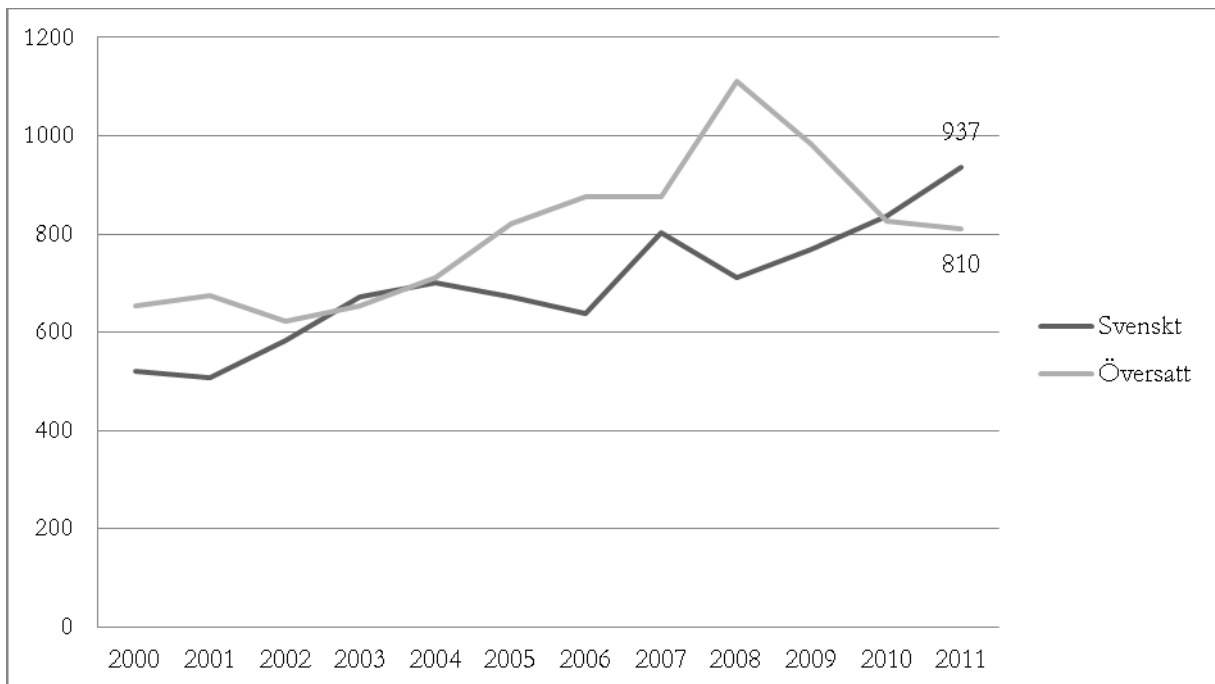
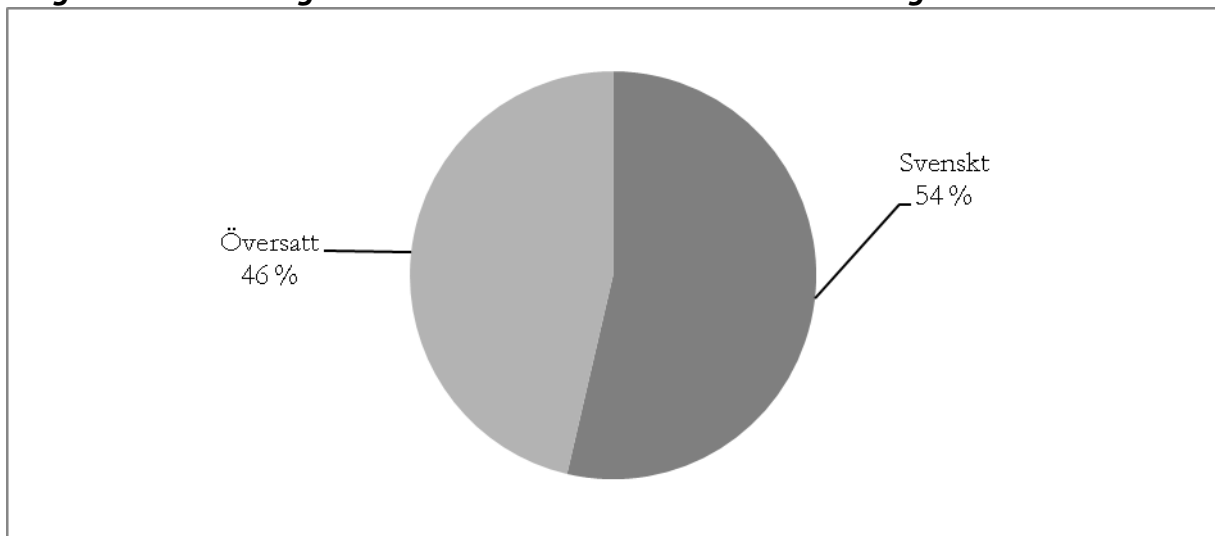

Diagram 3. Fördelning mellan svenska och översatta barn- och ungdomsböcker

Förstaupplagor av barn- och ungdomsböcker 2011

Tabell 4. Svenska barn- och ungdomsböcker, förstaupplagor 2010–2011

Kategori	2010	2011
Bilderböcker	218	232
Dramatik	-	1
Faktaböcker	74	68
Kapitelböcker	131	138
Mellanålder	78	97
Poesi	6	5
Sagor	12	10
Samlingar	12	9
Sångböcker	7	3
Tecknade serier	24	19
Ungdomsböcker	81	99
Totalt	643	681

Kommentar: Utgivningen av svenska förstaupplagor 2011 ökade med 5,9 % jämfört med 2010.

Tabell 5. Översatta barn- och ungdomsböcker, förstaupplagor 2010–2011

Kategori	2010	2011
Bilderböcker	267	313
Dramatik	-	-
Faktaböcker	103	67
Kapitelböcker	65	61
Mellanålder	119	90
Poesi	-	1
Sagor	12	5
Samlingar	4	1
Sångböcker	-	-
Tecknade serier	47	47
Ungdomsböcker	113	120
Totalt	730	705

Kommentar: Utgivningen av översatta förstaupplagor 2011 minskade med 3,4 % jämfört med 2010.

Diagram 4. Svenska och översatta förstaupplagor, de största kategorierna

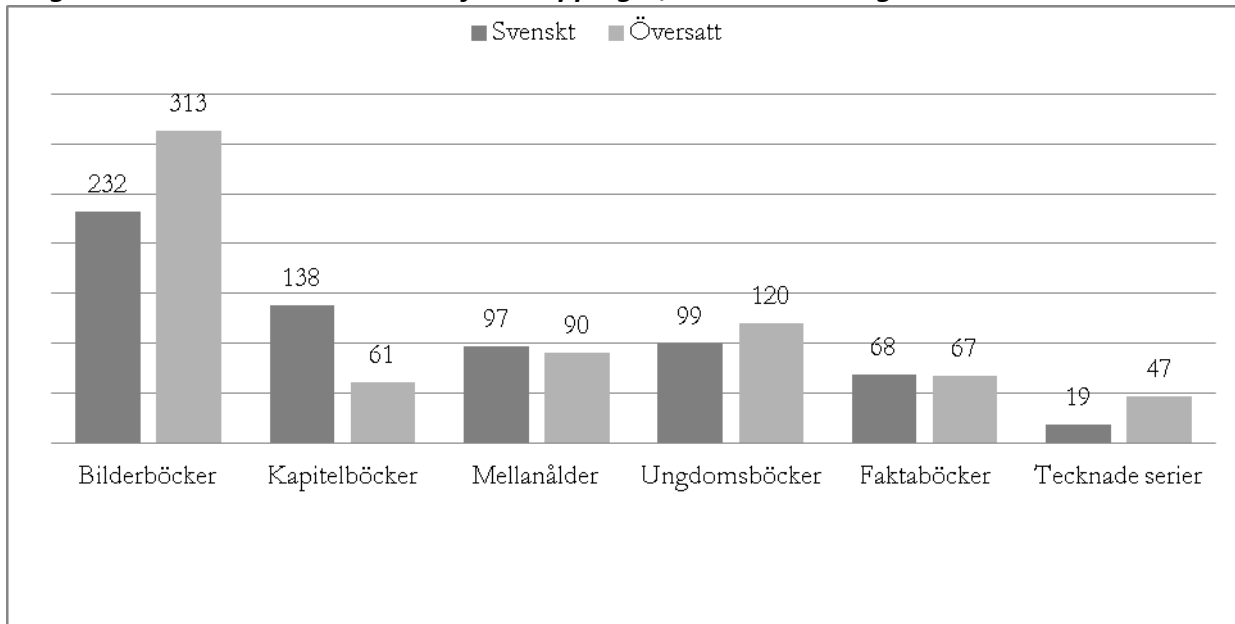
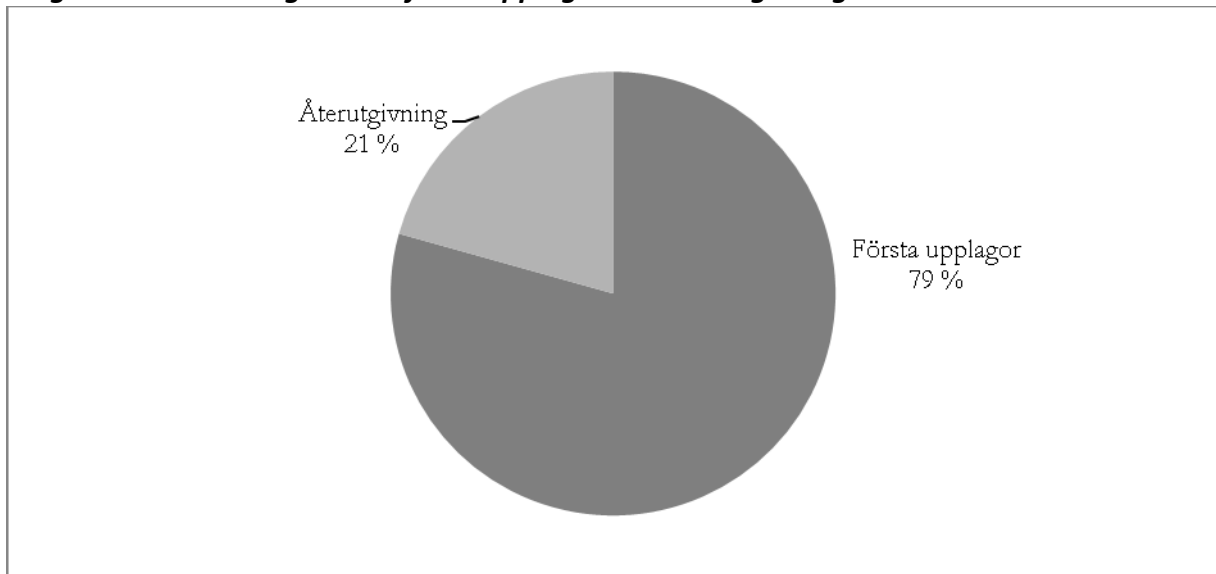

Diagram 5. Fördelning mellan förstaupplagor och återutgivning 2011

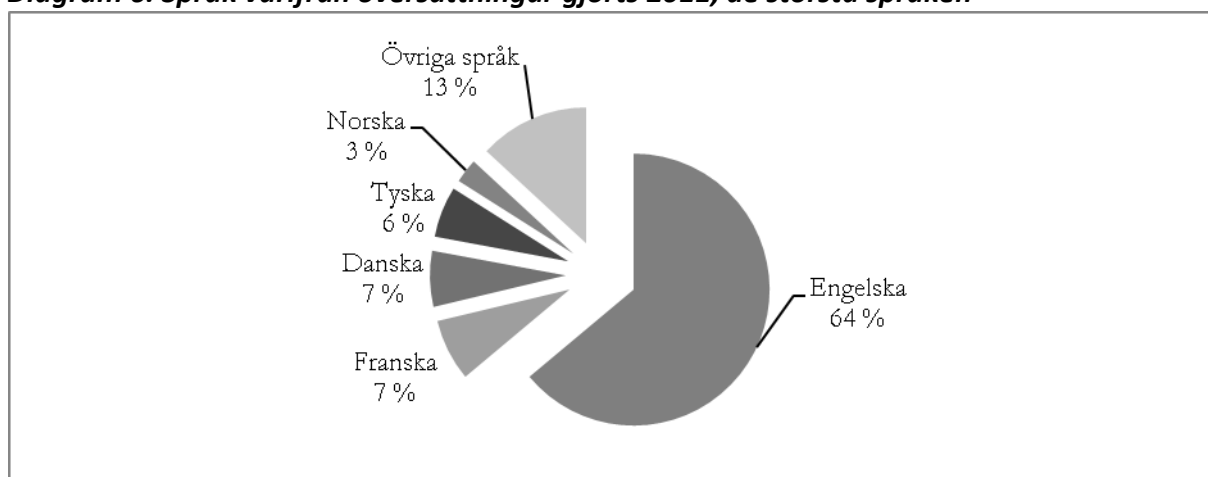

Översättningar av barn- och ungdomsböcker 2011

Tabell 6. Språk varifrån översättningarna gjorts i förstaupplagor 2010–2011

Språk	2010	2011
Albanska	-	2
Danska	42	46
Engelska	500	443
Finska	9	1
Franska	21	51
Italienska	7	12
Japanska	17	15
Koreanska	-	1
Nederländska	25	17
Norska	31	20
Polska	1	1
Portugisiska	2	-
Ryska	1	1
Spanska	6	8
Svenska ²	16	20
Tjeckiska	1	2
Turkmeniska	1	-
Tyska	34	42
Ungerska	3	-
Uppgift saknas	13	11
Totalt	730	693

Diagram 6. Språk varifrån översättningar gjorts 2011, de största språken

² Svenska författares och illustratörers böcker som översätts till andra språk och utgivna i Sverige. Övriga svenska författare och illustratörers böcker som översatts till andra språk och givits ut i andra länder än i Sverige redovisas inte i statistiken.

Återutgivning av barn- och ungdomsböcker 2011

Tabell 7. Svensk återutgivning 2010–2011

Kategori	2010	2011
Bilderböcker	84	108
Dramatik	-	-
Faktaböcker	6	20
Kapitelböcker	23	57
Mellanålder	26	26
Poesi	2	1
Sagor	11	5
Samlingar	5	3
Sångböcker	3	2
Tecknade serier	1	2
Ungdomsböcker	33	32
Totalt	194	256

Kommentar: Den svenska återutgivningen 2011 **ökade med 32 %** jämfört med 2010.

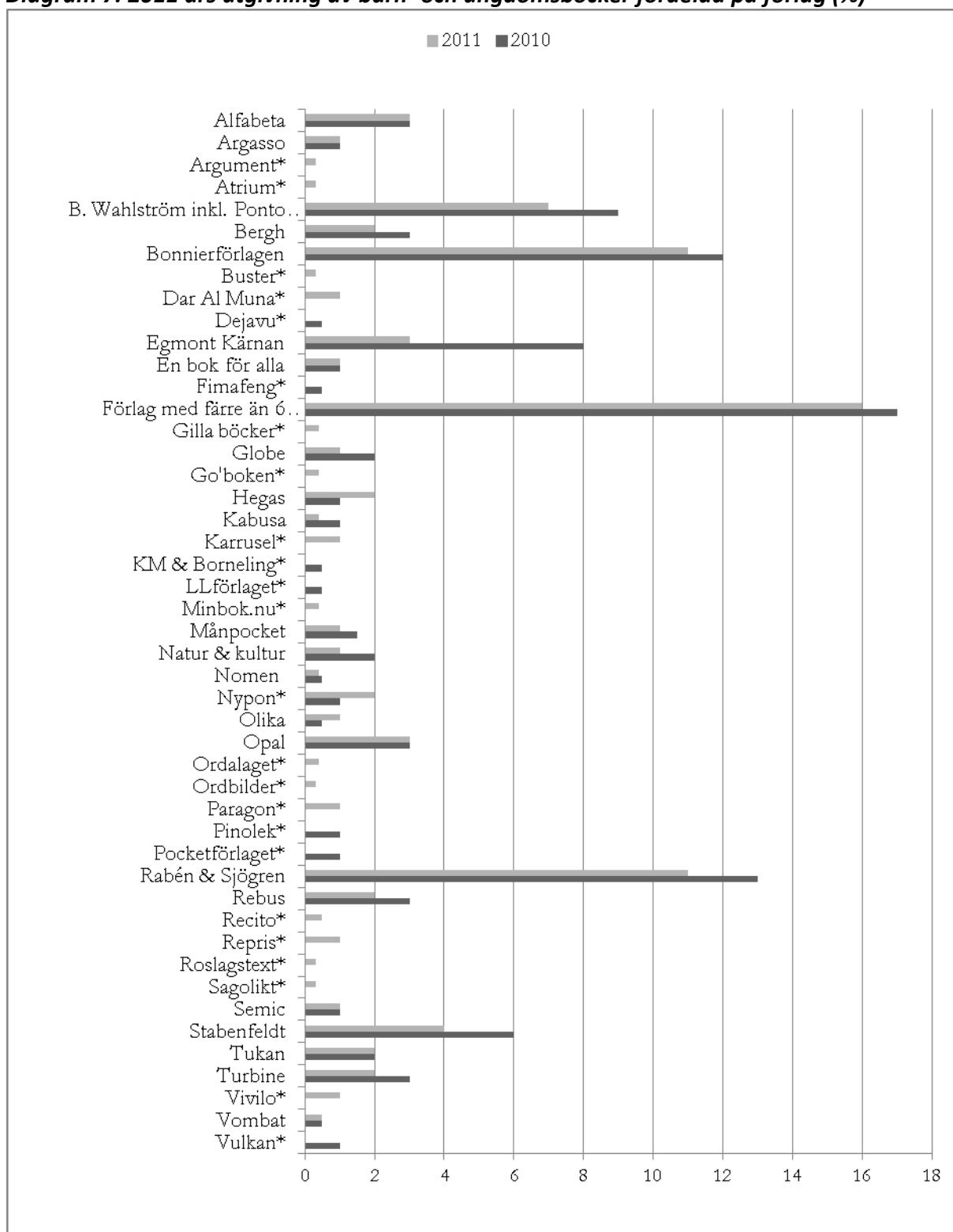
Tabell 8. Översatt återutgivning 2010–2011

Kategori	2010	2011
Bilderböcker	34	21
Dramatik	-	-
Faktaböcker	3	3
Kapitelböcker	2	13
Mellanålder	14	22
Poesi	-	-
Sagor	1	4
Samlingar	-	-
Sångböcker	-	-
Tecknade serier	5	
Ungdomsböcker	37	42
Totalt	96	105

Kommentar: Den översatta återutgivningen 2011 **ökade med 9,4 %** jämfört med 2010.

Utgivningen 2011 fördelad på förlag

Diagram 7. 2011 års utgivning av barn- och ungdomsböcker fördelad på förlag (%)³

³ Förlag med en utgivning av färre än sex titlar har samlats under en rubrik. Förlag markerade med * och stapel för 2011 ingick 2010 under "Förlag med färre än 6 utgivna titlar". Förlag markerade med * och stapel för 2010 ingår 2011 i "Förlag med färre än 6 utgivna titlar".

Upphovspersonernas kön i förstaupplagor 2011

Maximalt tre upphovsmän per bok räknas.

Tabell 9. Upphovsmännens kön i svenska förstaupplagor 2011

Kategori	Kvinnor	Män
Bilderböcker	199 (183)	87 (109)
Dramatik	1 (-)	1 (-)
Faktaböcker	32 (39)	35 (40)
Kapitelböcker	111 (112)	69 (66)
Mellanålder	57 (49)	50 (36)
Poesi	2 (2)	2 (1)
Sagor	3 (6)	4 (4)
Samlingar	4 (3)	2 (3)
Sångböcker	2 (4)	- (2)
Tecknade serier	9 (10)	11 (11)
Ungdomsböcker	70 (44)	30 (36)
Totalt	490 (452)	291 (308)

Kommentar: Av det totala antalet upphovsmän i svenska förstaupplagor 2011 var **62,7 % kvinnor** (2010: 59,5 %) och **37,3 % män** (2010: 40,5 %).

Tabell 10. Upphovsmännens kön i översatta förstaupplagor 2011

Kategori	Kvinnor	Män
Bilderböcker	170 (137)	147
Dramatik	- (-)	- (-)
Faktaböcker	42 (44)	26 (40)
Kapitelböcker	39 (42)	28 (30)
Mellanålder	68 (76)	28 (42)
Poesi	- (-)	- (-)
Sagor	3 (5)	3 (8)
Samlingar	- (1)	- (-)
Sångböcker	- (-)	- (-)
Tecknade serier	5 (4)	29 (30)
Ungdomsböcker	88 (73)	33 (39)
Totalt	415 (382)	294 (269)

Kommentar: Av det totala antalet upphovsmän i översatta förstaupplagor 2011 är **58,5 % kvinnor** (2010: 58,7 %) och **41,5 % män** (2010: 41,3 %).

Huvudpersonernas kön i förstaupplagor 2011

Här redovisas förekomsten av huvudpersoner om det går att fastställa, därav skillnaden jämfört med de totala siffrorna. Huvudpersoner kan vara t ex en människa, ett djur eller en sak. Huvudpersoner räknas enbart i de bokkategorier som anges nedan.

Tabell 11. Huvudpersoners kön i svenska förstaupplagor 2011. Föregående år inom parentes

Kategori	Flickor	Pojkar	Par
Bilderböcker	70 (67)	74 (75)	16 (13)
Kapitelböcker	54 (48)	50 (38)	18 (28)
Mellanålder	31 (45)	46 (23)	13 (4)
Sagor	- (-)	2 (1)	- (-)
Tecknade serier	7 (7)	9 (10)	- (1)
Ungdomsböcker	53 (33)	27 (31)	7 (9)
Totalt	215 (200)	208 (178)	54 (55)

Kommentar: 2011 var **50,8 % flickor** (2010: 52,9 %) och **49,2 % pojkar** (2010: 47,1 %) i svenska förstaupplagor.

Tabell 12. Huvudpersoners kön i översatta förstaupplagor 2011. Föregående år inom parentes

Kategori	Flickor	Pojkar	Par
Bilderböcker	46 (44)	121 (77)	12 (16)
Kapitelböcker	30 (34)	24 (22)	5 (2)
Mellanålder	58 (69)	26 (28)	2 (14)
Sagor	1 (-)	- (1)	- (-)
Tecknade serier	4 (12)	17 (12)	2 (2)
Ungdomsböcker	68 (63)	39 (31)	7 (7)
Totalt	207 (222)	227 (171)	28 (41)

Kommentar: 2011 var **47,7 % flickor** (2010: 56,5 %) och **52,3 % pojkar** (2010: 43,5 %) i översatta förstaupplagor.